

PÝTHAGOREJSKÁ AKÚSMATA

TOMÁŠ VÍTEK (Praha)

Původ, význam a účel pythagorejských *akúsmat* představují už několik století předmět intenzivních studií a odborných diskuzí,¹ ale příliš mnoho konkrétních a obecněji akceptovatelných výsledků to bohužel nepřineslo. Nadále schází moderní kritické vydání a komentář všech výroků, které připadají v úvahu, úspěšně přetrvávají i mnohé mýty, které jsou svázány s Pýthagorou a s počátky jeho školy. *Akúsmaty* byly míněny Pýthagorovy naučné výroky, které si zapamatovali jeho bezprostřední

¹ CARL WILHELM GÖTTLING, *Die Symbola des Pythagoras*, in: TÝŽ, *Gesammelte Abhandlungen aus dem classischen Alterthume*, I, Halle 1851, s. 278-316 [dále GÖTTLING 1851], a TÝŽ, *Ueber die Symbola des Pythagoras*, in: TÝŽ, *Gesammelte Abhandlungen*, II, München 1863, s. 280-283, CORNELIUS HÖLK, *De acusmatis sive symbolis Pythagoricis*, Diss. Kiel 1894 [dále HÖLK 1894], FRIDERICUS BOEHM, *De Symbolis Pythagoreis*, Diss. Berlin 1905 [dále BOEHM 1905], PAUL CORSEN, *Die Schrift des Arztes Androkydes ΠΕΡΙ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ*, in: *Rheinisches Museum* 67, 1912, s. 240-263 [dále CORSEN 1912], ARMAND DELATTE, *Études sur la littérature pythagoricienne*, Paris 1915, s. 269-312 [dále DELATTE 1915], EDUARD ZELLER – WILHELM NESTLE, *Die Philosophie der Griechen*, I.1, Leipzig 1923⁷, s. 400-415 [dále ZELLER – NESTLE 1923], WILLIAM KEITH CHAMBERS GUTHRIE, *A History of Greek Philosophy*, I, Cambridge 1962, s. 183-195 [dále GUTHRIE 1963], KURT VON FRITZ, *s. v. Pythagoras 1*, in: *Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* [dále RE], A II XXIV, 1963, sl. 171-209 [dále VON FRITZ 1963a], sl. 192-195, JAMES A. PHILIP, *Aristotle's Monograph on the Pythagoreans*, in: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 94, 1963, s. 185-198 [dále PHILIP 1963], TÝŽ, *Pythagoras and Early Pythagoreanism*, Toronto 1966, s. 134-150 [dále PHILIP 1966], MARTIN PEARSON NILSSON, *Geschichte der griechischen Religion*, I, München 1967³, s. 703-708 [dále NILSSON 1967], WALTER BURKERT, *Lore and Science in Ancient Pythagoreanism*, Cambridge 1972, s. 166-192 [dále BURKERT 1972], BERTEL LEENDERT VAN DER WAERDEN, *Die Pythagoreer: Religiöse Bruderschaft und Schule des Wissenschaft*, Zürich 1979, s. 64-99 [dále VAN DER WAERDEN 1979], ROBERT PARKER, *Miasma*,

žáci a učinili je součástí ústně tradované moudrosti.² Podle většinového přesvědčení Pýthagorás sám žádný spis nikdy nenapsal,³ a proto ἀκουσματα často byla – a dodnes jsou – považována za nejstarší dochovanou část jeho nauky.⁴ K jejich písemnému zachycení muselo dojít nejpozději ve 4. století př. n. l., protože v této době už o nich existovala speciální literatura (par. 1 a 6). Zůstává nicméně nejasné, zda výroky skutečně pocházejí od Pýthagory (nebo přesněji: zda mají pouze jediného autora), kdo, kdy a z jakých motivů je shromažďoval, tradoval nebo modifikoval, případně co měly říkat a komu. Cílem následujícího příspěvku bude na tyto otázky alespoň zčásti odpovědět a podhalit motivy, které při jejich řešení vedly starověké i moderní interprety.

1. Starověké spisy o akúsmatech

Některá *akúsmata* údajně citoval Aristotelés v jednom ze svých ztracených spisů o pýthagorejcích,⁵ jenže je krajně nejasné, která to přesně byla, zda je pozdější prameny citují přesně a co o nich athénský filozof skutečně říkal (viz par. 6). Celý samostatný spis na toto téma prý sepsal i historik Anaximandros z Miletu (cca 4. st. př. n. l.), jmenovec slavné-

Oxford 1983, s. 291-298 [dále PARKER 1983], JOHAN C. THOM, 'Don't Walk on the Highways': *The Pythagorean Akousmata and Early Christian Literature*, in: *Journal of Biblical Literature* 113, 1994, s. 93-112 [dále THOM 1994], LEONID ZHMUD, *Wissenschaft, Philosophie und Religion im frühen Pythagoreismus*, Berlin 1997, s. 93-104 [dále ZHMUD 1997], GEOFFREY S. KIRK – JOHN E. RAVEN – MALCOLM SCHOFIELD, *Před-sókratovští filosofové*, Praha 2004, s. 298-307 [dále KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004]. PETER T. STRUCK, *Birth of the Symbol. Ancient Readers at the Limits of their Texts*, Princeton – Oxford 2004, s. 90-110 [dále STRUCK 2004]. Starší literaturu uvádí obsáhle např. JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, *Bibliotheca Graeca sive notitia scriptorum veterum Graecorum*, I, Hamburgi 1708 [dále FABRICIUS 1708], s. 465-466.

² Tuto ideu ztělesňuje termín ἀκουσματα, ale jediný, kdo ho v souvislosti s pýthagorejskými maximami tu a tam používal (snad na základě prvovýskytu slova u PLATÓNA, *Epist.* III,314 A), byl až JAMBlichOS (VP 18, 82-3, 85, 140, 245, *De myst.* I,11). Někteří odborníci se domnívají, že ho převzal od Aristotela (HÖLK 1894, s. 39, CORSEN 1912, s. 262, BURKERT 1972, s. 175 a 196, DELATTE 1915, s. 279), ale to je zcela nedoložený předpoklad (ZHMUD 1997). V antice se těmto výrokům říkalo hlavně αινίγματα (hádanky) nebo σύμβολα (tajné nebo kryptické výroky), poněvadž podle obecné víry jim bez náležité interpretace nebylo možné porozumět (viz níže).

³ PORFYRIOS, VP 57 (DK 46,2), DIOGENÉS LAERTIOS [dále DL] VIII,6 (DK 14,19¹) aj.

⁴ Srov. HÖLK 1894, s. 14-15, nebo BURKERT 1972, s. 166.

⁵ *Frg.* 194-197, ROSE = VALENTIN ROSE, *Aristotelis qui ferebantur librorum fragmenta*, Lipsiae 1886³, s. 157-159 [dále ROSE 1886].

ho přírodního filozofa,⁶ ale o tom se vedou velké spory (viz par. 6). Podobně nejasné je, zda se *akúsmat* týkal Filochorův (4. st. př. n. l.) spis *Περὶ συμβόλων*,⁷ poněvadž jednak ne každé pojednání o kryptických výrocích a symbolech nutně rozebíralo jen ty pýthagorejské,⁸ jednak *symbola* označovala i typ věštbého znamení a Filochoros byl mimo jiné i věštec, který o věštění psal.⁹

Další knihu o *akúsmatech* (nebo jejich sbírku) sestavil téměř neznámý Androkýdés,¹⁰ jenž představoval hlavní pramen několika pozdně antických tradentů.¹¹ Stejnomený lékař figuruje ve spisech z 4. století př. n. l.,¹² ale to téměř určitě není náš muž.¹³ Autor spisu musel působit

⁶ *FGrHist* 9 T 1 = SUDA, s. v. Ἀναξίμανδρος· Ἀναξιμάνδρου, Μιλήσιος, ὁ νεώτερος, ἱστορικός. γέγονε δὲ κατὰ τοὺς Ἀρταξέρξου χρόνους τοῦ Μνήμονος κληθέντος. ἔγραψε συμβόλων Πυθαγορείων ἐξήγησιν. DL II,2: γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Ἀναξίμανδρος ἱστορικός, καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τῇ Ἰάδι γεγραφώς. Otázkou je, zda je tento autor totožný s Anaximandrem, jehož zmiňuje XENOFÓN, *Mem.* III,6, poněvadž to by posouvalo dobu sepsání spisu do 5. století. Srov. HÖLK 1894, s. 20-21, BURKERT 1972, s. 166, EDUARD SCHWARTZ, s. v. *Anaximandros* 2, in: *RE* II, 1894, sl. 2086.

⁷ FILOCHOROS, *FGrHist* III B 328 T 1, BURKERT 1972, s. 167, STRUCK 2004, s. 107-109.

⁸ HÖLK 1894, s. 15-19. Srov. např. KLÉMENS, *Strom.* I,15,73,1 a V,8,45,2.

⁹ Symbola jako věštná znamení: *FGrHist* III B 328 F 192a-c; věštbé spisy: *FGrHist* III B 328 F 76-9: *Περὶ μαντικῆς*; věštec: PETER KETT, *Prosopographie der historischen griechischen Manteis*, Diss. Nürnberg 1966, s. 77-78. Za (nepýthagorejský) věštbý spis pokládá spis *Περὶ συμβόλων* také HÖLK 1894, s. 15.

¹⁰ JAMBlichOS, *VP* 145: τὰ ὑπὸ Ἀνδροκύδου ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων. [JAMBlichOS], *Theol. arithm.* 52,8-9: Ἀνδροκύδης τε ὁ Πυθαγορικός ὁ Περὶ τῶν συμβόλων γράψας. ATHÉNAIOS, *Deipn.* X, 425 D: Ἀνδροκύδου τοῦ Πυθαγορείου Περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων. HÖLK 1894, s. 40-41, ISIDÓRE LÉVY, *Récherches sur les sources de la légende de Pythagore*, Paris 1926, s. 66-70 [dále LÉVY 1926].

¹¹ CORsSEN 1912, s. 262, LÉVY 1926, s. 67-8, a zejména HÖLK 1894, s. 41-57, jenž přesvědčivě prokázal, že z Androkýda čerpali svá *akúsmata* např. PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17,12 D-E, DL VIII,17, PORFYRIOS, *VP* 42, HIPPOLYTOS, *Ref.* VI,26-7, a HIERONYMUS, *Adv. Rufin.* III,39, *PL* XXIII,566.

¹² THEOFRASTOS, *Hist. plant.* IV,16,6, KLEARCHOS, *FHG* II,312 = ATHÉNAIOS, *Deipn.* VI,258 B. Srov. též PLINIUS, *NH* XIV,58 a XVII,239, KLÉMENS, *Strom.* V,8,45,2-3 a VII,6,33,7, NIKOMACHOS, *Intr. arithm.* I,3,3. Podrobněji viz HÖLK 1894, s. 41-48, CORsSEN 1912, s. 240-263, BURKERT 1972, s. 167, pozn. 8.

¹³ HÖLK 1894, s. 44-6, JAKOB FREUDENTHAL, s. v. *Androkydes* 2, in: *RE* I, 1896, sl. 2149 [dále FREUDENTHAL 1896], a LÉVY 1926, s. 67 a 69-70, právem poukazují na prvky sotva sluchitelné s raným hellénismem, zejména na propracovaný alegorický výklad symbolů a heterogenní a zcela nehistorický seznam přímých Pýthagorových žáků (JAMBlichOS, *VP* 103-5). Totožnost s lékařem ze 4. st. se naopak snaží dokázat CORs-

před nejstaršími tradenty, kteří z něj čerpali, tj. před řečníkem Tryfónem (1. st. př. n. l.) a neznámým Démétriem z Byzantia (asi 1. st. př. n. l.), ale podle všeho nepříliš dlouho před nimi.¹⁴ Přesto *akúsmata* netvořila jedinou a možná ani hlavní náplň jeho knihy, poněvadž Jamblichos z ní čerpal minimálně anekdotu o pýthagorejci Thymaridovi z Tarentu a Kléméns významy tzv. efezských symbolů.¹⁵ Konečně posledním známým autorem, jenž o *akúsmatech* sepsal knihu *Περὶ συμβόλων*, byl právě Jamblichos, od něhož o nich také nejvíce víme.¹⁶

2. Forma

Dochovaná *akúsmata*¹⁷ představují zpravidla stručné jednoduché výroky, které byly už v antice roztříděny do tří skupin:¹⁸

SEN 1912, s. 240-263, jenž však zasáhl do textu téměř všech citovaných pasáží a při odhalování jejich „správného“ a „původního“ smyslu výrazně překročil hranice pravděpodobnosti.

¹⁴ Odborníci většinou usuzují na autora z 1. st. př. n. l., který si Androkydovo jméno buď falešně vypůjčil (ZELLER – NESTLE 1923, s. 410, pozn. 1, HERMANN DIELS, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Berlin 1903, s. 291, HÖLK 1894, s. 46, BOEHM 1905, s. 5, pozn. *), anebo se jednoduše jmenoval stejně jako hellénistický lékař (FREUDENTHAL 1896, sl. 2149-2150, LÉVY 1926, s. 66-67 a 70).

¹⁵ JAMBlichos, *VP* 145, KLÉMÉNS, *Strom.* V,8,45,2 (srov. též *Strom.* I,15,73,1), HÖLK 1894, s. 47. Někteří odborníci se shodují na tom, že na Androkydovi jsou závislé i jiné pasáže z Jamblichova *VP*, liší se však v jejich identifikaci i míře: srov. HÖLK 1894, s. 46-60, CORSSSEN 1912, s. 201-262, LÉVY 1926, s. 69, aj.

¹⁶ *VP* 186, *Protr.* 21,112,2, HÖLK 1894, s. 20 a 66-67. JOHN DILLON – JACKSON HERSHBELL, *Iamblichus, On the Pythagorean Way of Life*, Atlanta 1991, s. 195, pozn. 19, soudí (stejně jako před nimi Kuster a Nauck), že tímto spisem měl Jamblichos na mysli svůj *Protreptikos* (byl napsán po *VP*), jenže v něm se na *Περὶ συμβόλων* odkazuje, což pravděpodobnost této dedukce dosti snižuje (HÖLK 1894, s. 66-67).

¹⁷ Největší počet *akúsmat* citují JAMBlichos, *VP* 82-6 (9 + 18), 105 (4), 109 (6) a 152-6 (cca 8), 186 (1), a 227 (1), *Protr.* 21 (39), DL VIII,17-8 (18) a 33-5 (cca 8), PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 12 D (10), *Num.* 14 (9), *Quaest. conv.* 703 E (1) a 727 A (7), *De Is. et Os.* 354 F (4) a *Aet. Rom.* 290 E (3), KLÉMÉNS, *Strom.* I,1,10,3 (1) a V,5,27-31 (8), ATHÉNAIOS, *Deipn.* X, 452 D (6), PORFYRIOS, *VP* 38 (cca 4), 42-3 a 45 (13), SUDA, s. v. Ἀναξιμανδρος (3) a s. v. Πυθαγόρας (18), HIPPOLYTOS, *Ref.* VI,26-7 (9), HIERONYMUS, *Adv. Rufin.* III,39, PL XXIII,566 (8), TRYFÓN, *Rhet. graec.* III,193, Spengel (5), AILIÁNOS, *VH* IV,17 (5), FILOPONOS, *In De anim.* 116,29 (5), MANTISSA PROVERB. I,58, II,17 a 81 (4), THEODÓRÉTOS, *Gr. aff. cur.* VIII,1 (4), aj. (podrobnější seznam uvádí PHILIP 1963, s. 193). Tento materiál je zčásti shrnut také v DK 58 C 1-6.

¹⁸ JAMBlichos, *VP* 82-3: πάντα δὲ τὰ οὕτως <καλούμενα> ἀκούσματα διήρηται εἰς τρία εἶδη· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τί ἐστι σημαίνει, τὰ δὲ τί μάλιστα, τὰ δὲ

„Všechna <tzakzaná> *akúsmata* se rozpadají do tří skupin: první z nich vyznačuje, co nějaká věc je, druhá určuje, co je nejvíce, a třetí vymezuje, co je třeba činit nebo nečinit. (1) Příklady ze skupiny ‚co nějaká věc je‘ (τί ἔστι) jsou takovéo: Co jsou ostrovy blažených? Slunce a měsíc. Co je věštírna v Delfách? *Tetraktys*, která představuje *harmonii*, v níž zpívají Seirény. (2) Příklady ze skupiny ‚co je nejvíce‘ (τί μάλιστα) jsou takovéo: Co je nejspravedlivější? Obětovat. Co je nejmoudřejší? Číslo, ale hned na druhém místě je to ten, kdo věcem dává jména. Co je nejmoudřejší z věcí, které jsou v naší moci? Lékařství. Co je nejkrásnější? *Harmonie*. Co je nejmocnější? Znalost. Co je nejlepší? Štěstí. Jaká věc platí za nejpravdivější? Že lidé jsou špatní. ... (3) Akúsmata, která se týkají toho, co je třeba učinit a co být učiněno nesmí (τί πρακτέον), jsou například takováto: musíš plodit děti (protože je třeba zanechat někoho, kdo bude sloužit bohu), klást prvně pravou nohu, nechodit po veřejných cestách, nenamáčet ruce do nádobky určené k úlitbám nebo nemýt se v domě (ježto je nejisté, zda jsou čistí ti, kteří všechno sdílejí).“

Toto rozčlenění se uchovalo pouze u Jamblicha, který také jako jediný uvádí příklady pro všechny tři skupiny maxim. Všichni ostatní tradenti citují pouze ze skupiny první¹⁹ a třetí,²⁰ zatímco ojediněle se vyskytují-

τί δεῖ πράττειν ἢ μὴ πράττειν. τὰ μὲν οὖν τί ἐστὶ τοιαῦτα, οἷον τί ἐστὶν αἱ μακάρων νῆσοι; ἥλιος καὶ σελήνη. τί ἐστὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον; τετρακτύς· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρμονία, ἐν ἧ αἱ Σειρήνες. τὰ δὲ τί μάλιστα, οἷον τί τὸ δικαιοτάτον; θύειν. τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμὸς· δεύτερον δὲ τὸ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα τιθέμενον. τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἰατρικὴ. τί κάλλιστον; ἀρμονία. τί κράτιστον; γνώμη. τί ἀριστον; εὐδαιμονία. τί δὲ ἀληθέστατον λέγεται; ὅτι πονηροὶ οἱ ἄνθρωποι. ... τὰ δὲ τί πρακτέον ἢ οὐ πρακτέον τῶν ἀκουσμάτων τοιαῦτά ἐστιν, οἷον ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι (δεῖ γὰρ ἀντικαταλιπεῖν τοὺς θεοραπεύοντας τὸν θεόν), ἢ ὅτι δεῖ τὸν δεξιὸν ὑποδείσθαι πρότερον, ἢ ὅτι οὐ δεῖ τὰς λεωφόρους βαδίζειν ὁδοὺς οὐδὲ εἰς περιρραυτήριον ἐμβάπτειν οὐδὲ ἐν βαλανείῳ λούεσθαι· ἄδηλον γὰρ ἐν πᾶσι τούτοις εἰ καθαρᾶν οἱ κοινωνοῦντες. HÖLK 1894, s. 31-35, DELATTE 1915, s. 274-305.

¹⁹ DL VIII,33: τὴν τ' ἀρετὴν ἀρμονίαν εἶναι ... φιλίαν τ' εἶναι ἐναρμόνιον ἰσότητα („Ctnost je harmonie. ... Přátelství je souladná rovnost“). JAMBlichOS, VP 140: τίς εἶ, Πυθαγόρα; φασὶ γὰρ εἶναι Ἀπόλλωνα Ὑπερβόρειον („Kdo je Pýthagorás? - hyperborejský Apollón“). AILIANOS, VH IV,17: ἡ δὲ Ἴρις, ἔφασκεν, ὡς αὐγὴ τοῦ ἡλίου ἐστὶ. καὶ ὁ πολλάκις ἐμπύπτων τοῖς ὠσὶν ἤχος φωνῆ τῶν κρειττόνων („Tvrdil, že Íris [tj. duha] je paprskem slunce a že zvuk, který mu často vpadával do uší, je hlas vyšších sil“). Další příklady uvádí THOM 1994, s. 100-101, i když nejsou bezsporné.

cí výroky druhé skupiny se podle některých badatelů „zdají být značně ovlivněny pozdní filozofií, a to obsahem i terminologií“.²¹ Jamblichos jako paralelu *akúsmat* druhé skupiny nabídl výroky sedmi mudrců, kteří podle něj žili ještě před Pýthagorou a *akúsmatům* tohoto typu poskytli jakýsi vzor,²² ale podle všeho se tak jen pokoušel dodat svému dělení vysoké stáří a autoritu.²³ Podle mnoha badatelů ho jednoduše převzal

²⁰ Výroky této skupiny zmiňují tradenti nejčastěji a většinou právě jenom je, takže se zdá, že některé sbírky se na ně omezily. Např. CORSSSEN 1912, s. 262, tvrdí, že taková byla celá sbírka Androkydova.

²¹ KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004, s. 303. Již HÖLK 1894, s. 4, soudil, že výroky z těchto dvou skupin nemohou sahat až k Pýthagorovi. Někteří badatelé jsou sice o jejich starobylosti a původnosti přesvědčeni (DELATTE 1915, s. 306-307, CHRISTIAN RIEDWEG, *Pythagoras: Leben, Lehre, Nachwirkung*, München 2002 [dále RIEDWEG 2002], s. 103-104), ale na to lze namítnout, že: 1) Jamblichos přinejmenším některé opsál z pozdějších nepýthagorejských pramenů, například z Platóna (srov. VP 82: τί σοφώτατον; ... δεύτερος δὲ ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος – PLATÓN, *Crat.* 436 B: ὁ θέμενος πρώτος τὰ ὀνόματα, οἷα ἤγειτο εἶναι τὰ πράγματα, τοιαῦτα ἐτίθετο καὶ τὰ ὀνόματα; srov. též *Crat.* 411 C a 416 C a MARTIN LITCHFIELD WEST, *Early Greek Philosophy and the Orient*, Oxford 1971 [dále WEST 1971], s. 216, pozn. 4); 2) kromě Jamblicha výroky této skupiny necituje nikdo jiný než on sám a jeho pozdější čtenáři (PROKLOS, *In Crat.* 16,3-4, a *In Alc.* I, 259,13-6); 3) další příklady jsou „skryty“ v textech, jejichž přináležitost do *akúsmat* je téměř vyloučena, viz DL VIII,35: τῶν σχημάτων τὸ κάλλιστον σφαιραῖραν εἶναι τῶν στερεῶν, τῶν δ' ἐπιπέδων κύκλον; nebo AILIÁNOS, *VH* IV,17: ἔλεγε δὲ ἱερώτατον εἶναι τὸ τῆς μαλάχης φύλλον.

²² VP 83: ἔστι δ' αὕτη ἡ αὐτὴ τῆ τῶν ἐπτὰ σοφιστῶν λεγομένη σοφία. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐζήτουν, οὐ τί ἐστι πάγαθόν, ἀλλὰ τί μάλιστα· οὐδὲ τί τὸ χαλεπόν, ἀλλὰ τί τὸ χαλεπώτατον (ὅτι τὸ αὐτὸν γινώμαί ἐστιν)· οὐδὲ τί τὸ ῥᾶδιον, ἀλλὰ τί τὸ ῥᾶστον (ὅτι τὸ ἔθει χρησθῆναι). τῆ τοιαύτη γὰρ σοφία μετηκολουθηκέναι ἔοικε τὰ τοιαῦτα ἀκούσματα· πρότεροι γὰρ οὗτοι Πυθαγόρου ἐγένοντο („A ten-to [způsob] je stejný jako takzvaná moudrost sedmi mudrců. Ti totiž nehledali, co je dobré, nýbrž to, co je nejlepší; ne to, co je obtížné, nýbrž to, co je nejobtížnější [tzn. ‚poznat sebe sama‘]; ne to, co je snadné, nýbrž to, co je nejsnazší [tzn. ‚poddat se zvyku‘]. Takováto *akúsmata* se zdají následovat tento druh moudrosti, ježto tyto mudrci žili před Pýthagorou“).

²³ Ze stovek dochovaných výroků sedmi se jich největší počet podobá *akúsmatům* třetí skupiny (BURKERT 1972, s. 169), zatímco těm z druhé skupiny jen několik málo. Sbírký sedmi také vznikly až počátkem hellénismu, a proto pro *akúsmata* sotva mohly poskytovat nějaký starobylý vzor (TOMÁŠ VÍTEK, *Výroky sedmi mudrců*, in: *Filosofický časopis* 54/3, 2006, s. 363-380 [dále VÍTEK 2006], MARCUS ASPER, 'Literatursoziologisches' zu den Sprüchen der Sieben Weisen, in: *Die Worte der Sieben Weisen*, hrsg. JOCHEN ALTHOFF – DIETER ZELLER, Darmstadt 2006, s. 83-103 [dále ASPER 2006], zde s. 97).

z Aristotela,²⁴ nebo z nějakého ještě staršího zdroje,²⁵ ale tuto hypotézu jednak nepodporují žádné doklady,²⁶ jednak jamblichovská klasifikace výroků odráží spíše hellénistické zájmy (například zálibu v určování nejrůznějších „nej-“).²⁷

Jamblichos upozorňuje ještě na jeden formální rozdíl, a sice na délku *akúsmat*. Většina jich prý byla krátká, avšak ta, která se týkala obětí, převtělování a pohřebních zvyklostí byla delší.²⁸ Protože však žádné takové *akúsmata* necitoval ani on, ani nikdo jiný, je otázkou, zda jsou bez označení rozptýlena v pramenech popisujících život pýthagorejců, anebo ve sbírkách nikdy nefigurovala a Jamblichos jejich přítomnost v nich pouze předpokládal (viz par. 4).

3. Obsah

Pokud by měl Jamblichos pravdu, pak by se *akúsmata* nelišila jen formálně, nýbrž i obsahově, poněvadž dochované výroky z uvedených tří skupin se těchto témat až na výjimky netýkají a už vůbec neříkají, *jak*

²⁴ HÖLK 1894, s. 34-35, CORSSSEN 1912, s. 262, DELATTE 1915, s. 284, BURKERT 1972, s. 173, THOM 1994, s. 100, pozn. 32, RIEDWEG 2002, s. 100, aj.

²⁵ ZHMUD 1997, s. 95.

²⁶ Srov. KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004, s. 303. Tvzení, že toto dělení stopově dokládá už PORFYRIOS, VP 41-3 (PHILIP 1963, s. 190), očividně není pravdivé: v par. 41 by bylo možné spatřovat výroky první skupiny (jak činí také WEST 1971, s. 215), ale par. 42 ani v nejmenším nepřipomíná výroky skupiny druhé.

²⁷ Některá *akúsmata* tohoto typu Jamblichos zjevně převzal z hellénistických modifikací výroků Thaléta, jednoho ze sedmi mudrců (srov. LÉVY 1926, s. 4, pozn. 1, DELATTE 1915, s. 285, a GUILLAUME ROCCA-SERRA, *Aristote et les sept 'Sophistes'*, in: *Revue philosophique de la France et de l'étranger* 107/172, 1982, s. 321-338 [dále ROCCA-SERRA 1982], zde s. 233, pozn. 59). Srov. JAMBlichOS, VP 82: τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμὸς – PLÚTARCHOS, *Sept. sap. conv.* 153 D: τί σοφώτατον; χρόνος (DL I,35: σοφώτατον χρόνος); VP 82: τί κάλλιστον; ἀρμονία – 153 D: τί κάλλιστον; κόσμος (DL I,35: κάλλιστον κόσμος); VP 82: τί κράτιστον; γνώμη – DL I,35: τάχιστον νοῦς (153 D: τί ἰσχυρότατον; ἀνάγκη); VP 82: τί ἄριστον; εὐδαιμονία – 153 D: τὸ ὀφελιμώτατον; ἀρετή. Ve starší literatuře se takováto „nej-“ vyskytují poměrně vzácně, srov. např. EUÉNOS, *Frg.* 9a: „Čas je nejvíce i nejméně moudrý“ (σοφώτατόν τοι κάμαθέστατον χρόνος). Podrobný výčet podobných hádankovitých „nej-“ podává WOLFGANG SCHULTZ, *Rätsel aus dem hellenistischen Kulturkreise*, Leipzig 1909, s. 117-121 (č. 220-234).

²⁸ VP 85: τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ἀκουσμάτων ἐστί, τὰ δὲ πλείστον ἔχοντα μήκος περὶ τε θυσίας καθ' ἑκάστους τοὺς καιροὺς πῶς χρῆ ποιείσθαι τὰς τε

něco dělat či nedělat. Žádné z nám dostupných *akúsmat* také není dlouhé. Buď tedy sbírky obsahovaly různě dlouhé a tematicky různorodé pokyny,²⁹ anebo Jamblichos pokládal za *akúsmata* něco, čemu tak ostatní autoři neříkali.³⁰ Ve skutečnosti by mohly platit obě možnosti. Autoři, kteří *akúsmata* citují, uvádějí jejich seznamy, které mají leccos společného, ale pořadí výroků se liší a zpravidla něco chybí a něco přebývá. Sbírký, z nichž čerpali, tudíž nejspíše neuváděly úplně totožné výčty. To nutně neznamená, že si tradenti podle potřeby tu a tam nějaké *akúsma* přimýšleli nebo odmýšleli; spíše si asi nebyli vždy jisti autenticitou jednotlivých výroků, nebo narazili na nějaké jiné, které se jim zdály být obzvláště pýthagorejské, a zařadili je. Předpokládat lze kumulativní efekt, tj. větší obsáhlost pozdně antických sbírek oproti sbírkám hellénistickým, což by také umožnilo vysvětlit různorodost jejich obsahu a některé zjevné ahistorismy.³¹ Na druhé straně se témata, která Jamblichos přisuzoval dlouhým *akúsmatům*, objevují i u jiných tradentů, ale bez výslovného označení *akúsmata* nebo *symbola*. Zdá se tedy, že Jamblichos těchto termínů užíval i v širším smyslu jako označení ústně předávané Pýthagorovy nauky.

Obsahově sourodá nicméně příliš nejsou ani *akúsmata* krátká, která lze rozčlenit do následujících okruhů.³²

1) etická: „Musíš plodit děti“ (č. 57); „Nestíhej svou vlastní ženu“ (č. 62); „Tomu, kdo žádá o radu, nerad' nic jiného než jen to nejlepší, ježto rada je posvátná“ (č. 63); „Dobré je zemřít vestoje a mít rány na přední části těla, zatímco opak toho je špatný“ (č. 65); „Ovládej před jinými svůj jazyk a budeš následovat bohy“ (č. 66); „Nepoddávej se nekontrolovanému smíchu“ (č. 67); „Ze všeho nejvíce nabádal k dodržo-

ἄλλας <θεῶν τιμὰς : *add.* Deubner) καὶ περὶ μετοικίσεως τῆς ἐντεῦθεν καὶ περὶ τὰς ταφάς, πῶς δεῖ καταθάπτεσθαι („Taková tedy jsou [Pýthagorova] *akúsmata*, avšak ta, která se týkají obětí, jsou delší. Pojednávají například o tom, jak by měly probíhat při každé vhodné příležitosti oběti a jiné <pocty vzdávané bohům>, o přesídlování duše z přítomného života, o hrobech a náležitém způsobu pohřbívání“).

²⁹ BURKERT 1972, s. 173 a 190, ZHMUD 1997, s. 95.

³⁰ Např. DELATTE 1915, s. 296-298, se domnívá, že tato *akúsmata* uváděl v mnohem větší míře, než se obecně připouští, a pokouší se je z jeho textu derivovat.

³¹ Srov. NILSSON 1967, s. 704, STRUCK 2004, s. 99. Viz k tomu níže.

³² Překládám podle Boehmovy klasické edice (BOEHM 1905), na kterou směřují i čísla v závorkách; odkazy na primární prameny uvádím jen v případech, kdy výrok v Boehmově edici chybí, nebo existuje v několika odlišných variantách.

vání přísahy“ (č. 68); „Je mnohem zbožnější utrpět křivdu než zabít lidskou bytost“ (č. 69).³³

2) nauková: „Duha je záře slunce. ... Ozvěna ... je hlasem těch, kteří jsou mocnější než my.“³⁴ „Co jsou ostrovy blažených? Slunce a měsíc“;³⁵ „Měj v úctě spíše rčení ‚tvar a krok‘ než ‚tvar a trojjobol‘“ (č. 75).³⁶

3) nábožensko-rituální:

a) dietetická: „Zdržuj se bobů“ (č. 11); „Nedotýkej se ryb, které jsou posvátné“ (č. 12); „Nedotýkej se bílého kohouta“ (č. 13);³⁷ „Nejez rybu s černým ocasem“;³⁸ „Nejez rybu s červeným ocasem“;³⁹ „Nejez dělohu živočichů“;⁴⁰ „Nejez zdechlina“;⁴¹ „Nejez oduševnělé tvory“ (č. 14); „Nejez srdce“ (č. 15); „Nejez mozek“ (č. 16).⁴²

b) asketická: „Námahy jsou dobré, zatímco rozkoše jakéhokoli druhu špatné.“⁴³

c) náboženská: „Do svatyň je třeba vstupovat zprava, avšak vycházet zleva“ (č. 1); „Do svatyně je třeba vstupovat v čistém oděvu, v němž nikdo nespál“ (č. 2); „Obětovat a přistupovat k chrámu je nutné bez bot“

³³ Č. 57: δεῖ τεκνοποιεῖσθαι; č. 62: γυναῖκα οὐ δεῖ διώκειν τὴν αὐτοῦ; č. 63: συμβουλεύειν μηδὲν παρὰ τὸ βέλτιστον τῷ συμβουλευομένῳ· ἱερὸν γὰρ συμβουλή; č. 65: ὑπομένοντα καὶ ἔχοντα τραύματα ἐν τῷ ἔμπροσθεν τελευτήσαι ἀγαθόν, ἐναντίως δὲ ἐναντίον; č. 66: γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἐπόμενος; č. 67: ἀσχέτω γέλῳτι μὴ ἔχεσθαι; č. 68: εὐορκεῖν δὲ πάντων μάλιστα παραγγέλλει; č. 69: πολλῶ δὲ μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ὅσιον εἶναι λέγει ἢ κτείνειν ἄνθρωπον.

³⁴ ARISTOTELÉS, *Frg.* 196 = PORFYRIOS, *VP* 41: citát viz výše.

³⁵ JAMBlichOS, *VP* 82: citát viz výše. Srov. ROCCA-SERRA 1982, s. 333, pozn. 55.

³⁶ Č. 75: προτίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα τοῦ σχῆμα καὶ τριῶβολον. „Krok“ byl symbolem geometrie, „trojjobol“ symbolem obchodu, a proto prý výrok preferoval geometrii před obchodem (JEAN-PAUL DUMONT, *Les présocratiques*, Paris 1988, s. 1409-1410, ad s. 591, pozn. 4). Srov. PROKLOS, *In Eucl.* 84,15-23.

³⁷ Č. 11: κυάμων ἀπέχεσθαι; č. 12: τῶν ἰχθύων μὴ ἄπτεισθαι ὅσοι ἱεροί; č. 13: ἀλεκτρούνος μὴ ἄπτεισθαι λευκοῦ.

³⁸ PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17, 12 E: μὴ γεύεσθαι μελανούρων.

³⁹ JAMBlichOS, *Protr.* 21, 108,8: ἐρυθῖνον μὴ προσλαμβάνου.

⁴⁰ HIEROKLÉS, *In Carm. aur.* 26,12: μήτραν ζῳου μὴ ἐσθίειν.

⁴¹ HIEROKLÉS, *In Carm. aur.* 26,14: θνησιμαίων ἀπέχεσθαι δεῖν.

⁴² Č. 14: ἐμφύχου ἀπέχου; č. 15: καρδίας ἀπέχεσθαι; č. 16: ἐγκέφαλον μὴ ἐσθίειν.

⁴³ Č. 64: ἀγαθόν οἱ πόνοι, αἱ δὲ ἡδοναὶ ἐκ παντὸς τρόπου κακόν.

(č. 3); „Pokud je ve svatyni nedobrovolně prolita krev, je třeba ji očistit zlatem nebo mořskou vodou“ (č. 4); „Rodit ve svatyni je zakázáno“ (č. 5); „Nesmíš si jen tak odskakovat do chrámu, poněvadž boha nelze činit vedlejší záležitostí“ (č. 59); „Nevěř ničemu podivnému o božích a božských naukách“ (č. 58).⁴⁴

d) ritualistická: „Nezabíjej vši ve svatyni“ (č. 6); „Ulévej bohům u ucha číše, avšak nepij z téže části, z níž jsi ulil“ (č. 8); „Nenos obraz boha jako znamení na prstenu“ (č. 9); „Nechod po veřejných cestách“ (č. 41); „Nenamáčeť ruce do nádobky určené k úlitbám“ (č. 44); „Nespoj se s ženou, která při souloži nosí zlato“ (č. 21); „Nelámej chléb“ (č. 39); „Když vanou větry, pokloň se ozvěně“ (č. 54); „Nepomáhej při skládání nákladu, nýbrž při jeho nakládání“ (č. 61); „Je třeba klást prvně pravou nohu“ (č. 20); „Na odchodu se neobracej k hranicím“ (č. 43); „Neživ tvory se zahnutými drápy“ (č. 27); „Nemoč obrácen proti slunci“ (č. 53); „Neutírej stoličku pochodní“ (č. 36); „Nehleď do zrcadla ve světle lampy“ (č. 52); „Poplivej odstřižené vlasy a nehty“ (č. 47); „Na odstřižené nehty a vlasy nemoč ani nešlapej“ (č. 48); „Nerozhrabávej mečem oheň“ (č. 33); „Nepřekračuj koště“ (č. 31).⁴⁵

Už jen letmý pohled na tyto neúplné výčty stačí k tomu, aby se předpokládaná heterogenita maxim začala měnit v neslučitelnost. Zdá se téměř nemožné, že všechny tyto výroky mohly pocházet ze stejné sbírky, ba hůře: že by mohly tvořit součásti téže nauky. I když ponecháme stranou krajně obtížnou zkombinovatelnost prvních dvou skupin se třetí, nelze si nepovšimnout, že ani třetí skupina nedrží příliš pohromadě. Některé výroky například obšírně vypočítávají zakázané a povolené živočichy

⁴⁴ Č. 1: εἰσιέναι δὲ εἰς τὰ ἱερὰ κατὰ τοὺς δεξιούς τόπους παραγγέλλει; č. 2: εἰς ἱερὸν εἰσιέναι δεῖν καθαρὸν ἱμάτιον ἔχοντα καὶ ἐν ᾧ μὴ ἐγκοιμηταὶ τῆς; č. 3: θύειν χρῆ ἄνυπόδητον καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ προσιέναι; č. 4: ἐν ἱερῷ ἂν τι ἀκούσιον αἷμα γένηται, ἢ χρυσῷ ἢ θαλάττῃ περιρραίνεσθαι; č. 5: μὴ τίκειν ἐν ἱερῷ; č. 59: εἰς ἱερὸν οὐ δεῖ ἐκτρέπεσθαι, οὐ γὰρ πάρεργον δεῖ ποιεῖσθαι τὸν θεόν; č. 58: περὶ θεῶν μηθὲν θαυμαστὸν ἀπίσται, μηδὲ περὶ θεῶν δογμάτων.

⁴⁵ Č. 6: φθεῖρα ἐν ἱερῷ μὴ κτείνειν; č. 8: σπένδειν τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὖς τῆς κύλικος οἰωνοῦ ἔνεκεν, καὶ ὅπως μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πίνηται; č. 9: ἐν δακτυλίῳ μὴ φέρειν σημεῖον θεοῦ εἰκόνα; č. 41: οὐ δεῖ τὰς λεωφόρους βαδίζειν ὁδοῦς; č. 44: οὐδὲ εἰς περιρραυτήριον ἐμβάπτειν; č. 21: χρυσὸν ἐχούση μὴ πλησιάζειν ἐπὶ τεκνοποιῶν; č. 39: τὸν ἄρτον μὴ καταγύναι; č. 54: ἀνέμων πνεόντων τὴν ἡῶ προσκύνει; č. 61: φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν ... συνανατιθέναι δέ; č. 20: δεῖ τὸν δεξιὸν ὑποδεῖσθαι πρότερον; č. 43: ἀποδημοῦντα ἐπὶ τοῖς ὄροις ἀνεπιστρεπεῖν; č. 27: γαμψώνυχας μὴ τρέφειν; č. 53: πρὸς ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμίχειν; č. 36: δαδίῳ εἰς θᾶκον μὴ ὁμόργυσθαι; č. 52: παρὰ λύχον μὴ ἐσοπ-

a části jejich těl,⁴⁶ jeden pamatuje dokonce i na zdechliny;⁴⁷ ale jiná maxima už rovnou prosazuje úplný zákaz masa (č. 14), nic nedbajíc toho, že obětovaná zvířata být požívána mohla (č. 17). Jeden výrok hovoří o zákazu zabíjení ve svatyni (č. 4), ale druhý to vztahuje jen na vši (č. 6). Jiná *akúsmata* rozepisují druhy zapovězených ryb,⁴⁸ další však uvádí obecnou záповěď posvátných ryb (č. 12). Některé výroky jsou téměř synonymní⁴⁹ nebo rozepisují do dvou výpovědí to, co by bylo snadno možné říci v jedné.⁵⁰ Protože autorům a tradentům jednotlivých sbírek sotva mohlo tolik nelogičností a rozporů uniknout, zdá se, že neměly to-tožný obsah a že některé výroky do nich byly zařazeny dříve a jiné až později.

4. Způsoby interpretace

Z výše uvedeného rozčlenění vyplývá, že v seznamech masivně dominují *akúsmata* příslušející do ritualistické kategorie, kterou jsem uvedeny příklady ani zdaleka nevyčerpал. Jsou to shodou okolností přesně ta *akúsmata*, na něž se nejvíce hodí název *symbola*. Byla to právě ona, s jejichž výkladem měli veliké problémy už ve starověku. Je nasnadě, že etická a striktně náboženská *akúsmata* typu „nerod ve svatyni“ příliš důvtipu nevyžadovala, naproti tomu výroky, které formálně náležejí do třetí Jamblichovy skupiny (co činit a co ne), vzbuzovaly a vzbuzují nemalé rozpaky. Velmi výstižně se na toto téma vyjadřuje Jamblichos:⁵¹

τριζου; č. 47: ἀποκαρμάτων σῶν καὶ ἀπονυχισμάτων κατάπτυε; č. 48: ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν μηδὲ ἐφίστασθαι; č. 33: μαχαίρα πύρ μὴ σκαλεύειν; č. 31: μηδὲ σάρον ὑπερβαίνειν.

⁴⁶ Č. 13: bílý kohout, č. 15: srdce, č. 16: mozek, č. 18: morek.

⁴⁷ HIEROKLÉS, *In Carm. aur.* 26,14: citát viz výše.

⁴⁸ PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17, 12 E, aj.: μελάνουγος; JAMBlichOS, *Protr.* 21, 108,8: ἐρυθίνος.

⁴⁹ Např. č. 9: ἐν δακτυλίῳ μὴ φέρειν σημεῖον θεοῦ εἰκόνα („Nenos na prstenu obraz boha jako znamení“) a č. 22: δακτύλιον μὴ φόρει („Nenos prsten“).

⁵⁰ Např. č. 7: σπονδῆν δὲ μὴ καταμύοντα προσφέρουσθαι δεῖν („Nelze provádnout úlitbu se zavřenýma očima“) a č. 8: σπένδειν τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὖς τῆς κύλικος („Ulévej bohům u ucha číše“); nebo č. 47: ἀποκαρμάτων σῶν καὶ ἀπονυχισμάτων κατάπτυε („Poplivej své odstřížené vlasy a nehty“) a č. 48: ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν μηδὲ ἐφίστασθαι („Na odstřížené nehty a vlasy nemož ani nešlapej“).

⁵¹ VP 86: ἐπ' ἐνίῳν μὲν οὖν ἐπιλέγεται τί δεῖ, οἷον ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι ἕνεκα τοῦ καταλιπεῖν ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ θεῶν θεραπευτήν, τοῖς δὲ οὐδεὶς λό-

„V některých případech je připojen důvod, proč (činit či nečinit předepsaným způsobem), například že je nutné plodit děti, aby člověk místo sebe zanechal někoho, kdo bude sloužit bohům. V jiných případech však žádný důvod uveden není. A některé z uváděných důvodů se zdají být připojeny od začátku, zatímco jiné byly doplněny až později, například nelámat chléb, protože to neprospívá při soudu v podsvětí. Uváděné pravděpodobné důvody těchto záповědí nejsou pythagorejské, nýbrž byly vynalezeny mimo školu lidmi, kteří pro ně zkoušeli vymyslet pravděpodobný důvod.“

Podle těchto slov tradenti předpokládali, že některá *akúsmata* (zejména ta ritualistická) musí mít nějaký jiný, skrytý smysl, což je činilo obtížnými hádankami, které vyžadují důvtipné řešení. Sbírky je sice uváděly, ale jejich pořadatelé podle Jamblicha už původní smysl neznali a o jeho odhalení se pouze pokoušeli.⁵² Že totéž platilo nejen o antických učencích, ale i o lidech, kteří se hlásili k pythagorejství, ukazuje Plútarchův pythagorejec Lucius, jenž se účastnil s ostatními hosty debaty, jaký význam jednotlivá *akúsmata* mají či mohou mít.⁵³ A jako Plútarchovi hosté náruživě odhalovali plauzibilní významy jednotlivých *akúsmat*, tak nezůstávali pozadu ani tradenti sbírek či jejich zlomků a sami chybějící zdůvodnění doplňovali. Základní kritérium jejich interpretace tvořila, jak Jamblichos otevřeně přiznává, jakási blíže nespecifikovaná pravděpodobnost (εἰκοτολογία).

Některá *symbola* byla asi už od počátku opatřena jakýmsi výkladem, ale nedochovalo se jich mnoho a téměř vždy se jedná o pseudozdůvodnění, které ve skutečnosti nic neobjasňuje: ἀποδημῶν τῆς οἰκίας μὴ ἐπιστρέφου· Ἐρινύες γὰρ μετέρχονται;⁵⁴ μελανούρου ἀπέχου· χθονίων γὰρ ἐστι θεῶν;⁵⁵ ἀλεκτρούνα τρέφε μὲν μὴ θύε δέ· μήνη

γος πρόσεστι. καὶ ἔνια μὲν τῶν ἐπιλεγόμενων δόξει προσπεφυκέναι ἀπ' ἀρχῆς, ἔνια δὲ πόρρω· οἷον περὶ τοῦ τὸν ἄρτον μὴ καταγύναι, ὅτι πρὸς τὴν ἐν ᾧδου κρίσιν οὐ συμφέρει. αἱ δὲ προστιθέμεναι εἰκοτολογίαι περὶ τῶν τοιούτων οὐκ εἰσὶ Πυθαγορικαί, ἀλλ' ἐνίων ἔξωθεν ἐπισοφισσομένων καὶ πειρωμένων προσάπτειν εἰκότα λόγον.

⁵² Srov. též VP 82 a *Protr.* 21, 105,12-5. Seznam akúsmat uvádí např. STRUCK 2004, s. 103, pozn. 58.

⁵³ *Quaest. conv.* VIII,7,1-2, 729 B-D.

⁵⁴ JAMBlichOS, *Protr.* 21, 107,14 a 114,29 (č. 43). „Když se vydáš na cestu, neobracej se k domovu, jinak s tebou půjdou Erínye.“ Srov. též HIPPOLYTOS, *Ref.* VI,26.

⁵⁵ JAMBlichOS, *Protr.* 21, 107,3 a 112,1-2: „Vyhybej se rybě s černým ocasem, neboť náleží podsvětním bohům.“ Srov. též VP 109.

γὰρ καὶ ἡλίῳ καθιέρωται.⁵⁶ Posledně uvedené tvrzení však cituje Diogenés Laertios s úplně jiným odůvodněním,⁵⁷ což vzbuzuje podezření, že původně u sebe žádný výklad nemělo, a že tedy i výše zmiňované výjimky nejsou než dodatečně připojená odůvodnění, která jen dost záhy prolнула s textem.⁵⁸ Podle Jamblicha, jenž se v této souvislosti odvolával na akúsmatika Hippomedonta z Asiné, Pýthagorás všechna *akúsmata* sice vyložil a odůvodnil, ale protože je následně tradovalo příliš mnoho tupých tradentů, došlo k tomu, že se výklady ztratily a zůstala jen samotná hesla.⁵⁹

Podle tohoto tvrzení se tedy za močením proti slunci a sedáním na hrneček původně skrývaly důmyslné a hluboké etické a metafyzické pravdy, jenže se ztratily.⁶⁰ Tomu je nicméně velmi obtížné uvěřit. Jsou-li výroky třetí skupiny konfrontovány se symboly skupiny první a druhé, stává se jejich předpokládané utajení zcela nevysvětlitelné, poněvadž tato *akúsmata* zjevně nijak zašifrována nejsou a znamenají přesně to, co říkají. Ba více, totéž platí i pro řadu výroků skupiny třetí, které jsou uvedeny v jiných pýthagorejských i nepýthagorejských pramenech v naprosto doslovném významu (např. č. 2, 4, 5, 11, 12 aj.). Původní sbírka proto nejspíše neobsahovala buď vůbec žádná odůvodnění, anebo jen několik málo neinformativních.⁶¹ Všechny alegorizující a intelektualistické výklady se zdají být pozdější a zjevně nepřesahují hellénistickou dobu, v níž se staly obecně rozšířenou interpretační praxí.⁶²

⁵⁶ JAMBlichOS, *Protr.* 21, 107,18 a 116,11 (č. 16): „Kohouta pěstuj, ale neobětuj, neboť je zasvěcen Měsíci a Slunci.“ Srov. též VP 84.

⁵⁷ DL VIII,34: ἀλεκτρούνος μὴ ἀππεσθαι λευκοῦ, ὅτι ἱερός τοῦ Μηνοῦ καὶ ἰκέτης· τὸ δ' ἦν τῶν ἀγαθῶν· τῷ τε Μηνὶ ἱερός· σημαίνει γὰρ τὰς ὥρας („Nemě-li se dotýkat bílého kohouta, poněvadž je zasvěcen Měsíci; poněvadž představuje prosebníka a prosba byla pokládána za dobrou věc; poněvadž ohlašuje hodiny“).

⁵⁸ Srov. HÖLK 1894, s. 27, a ZHMUD 1997, s. 97.

⁵⁹ VP 87. HÖLK 1894, s. 11 a 18, DELATTE 1915, s. 306.

⁶⁰ To se snažili prokázat i GÖTTLING 1851, s. 284, DELATTE 1915, s. 287n. a STRUCK 2004, s. 99 a 102.

⁶¹ PHILIP 1963, s. 190. Srov. též VON FRITZ 1963a, s. 194.

⁶² GUTHRIE 1962, s. 184, BURKERT 1972, s. 174-175, ZHMUD 1997, s. 96-99, a zčásti i RIEDWEG 2002, s. 92 a 100-101. Tento bod je ovšem velmi sporný, poněvadž určitý typ alegoreze ojedinele existoval už v 6. a 5. st. př. n. l. a pýthagorejci bývají počítáni k těm, kteří ji začali prosazovat (srov. ROBERT M. GRANT, *Dietary Laws among Pythagoreans, Jews, and Christians*, in: *Harvard Theological Review* 73, 1980, s. 299-310 [dále GRANT 1980], zde s. 308 a STRUCK 2004, s. 103).

Hlavní důvod vzniku těchto výkladů lze snadno nahlédnout. Tradenti věděli, že Pýthagorás k výkladu používal zvláštní symbolický jazyk.⁶³ Neuniklo jim také, že pýthagorejci uchovávali určité tajné nauky⁶⁴ a že část z nich představovaly Pýthagorovy výroky, které byly střeženy před nezasvěceními.⁶⁵ Odtud už byl jenom krok k předpokladu, že takovou tajnou naukou jsou *akúsmata*, která je mátna svou jednoduchou přímočarostí a primitivitou. Podle Jamblichy se normálnímu člověku *akúsmata* jeví jako nejasné, směšné a bezcenné babské žvásty, zatímco po náležitém výkladu se z nich stávají dokonale průzračná moudra božské povahy.⁶⁶ Předpokládaná souvislost *akúsmat* s pýthagorejskou naukou také osvětluje „pravděpodobnost“ interpretací jednotlivých tradentů, tento princip je společný i těm nejodlišnějším výkladům. Podívejme se na několik příkladů:

Zákaz nošení vyobrazení boha na prstenu (č. 9) vysvětloval Jamblichos nutností držet takový posvátný předmět doma v čistotě a vzdáváním úcty vycházejícímu slunci.⁶⁷ Avšak podle Porfyria to znamenalo nesdělovat každému názory o bozích a podle Klémenta odvracet se od smyslových věcí k inteligibilním.⁶⁸ Za záповědí srdce (č. 15) viděl Jamblichos výzvu k nerozrušování jednoty a soudržnosti veškerenstva, avšak Athénaios výcvik v odolnosti vůči bolesti a Diogenés Laertios výstrahu před trápením duše žalem.⁶⁹ Nepouštět vlašťovky do domu (č. 26) prý znamenalo nepřijímat do domu mluvky a neplatící darmojedy, ale také nepouštět lenivce a hlupáky do pýthagorejského spolku.⁷⁰

⁶³ ARISTOTELÉS, *Frg.* 196 = PORFYRIOS, *VP* 41: ἔλεγε δὲ τινα καὶ μυστικῶ τρόπῳ συμβολικῶς, ἃ δὴ ἐπὶ πλέον Ἀριστοτέλης ἀνέγραψεν („[Pýthagorás] pronášel určité věci mystickým a symbolickým způsobem, z nichž většinu zapsal Aristotelés“).

⁶⁴ KLÉMÉNS, *Strom.* V,9,58,1: οὐ μόνοι ἄρα οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων τὰ πολλὰ ἐπεκρύπτοντο; JAMBlichOS, *VP* 227: διὰ συμβόλων ἄλληλοις οἱ ἄνδρες ἠρίττοντο a 223: ὑπομνήματα τινα κεφαλαιώδη καὶ συμβολικὰ συνταξάμενοι; ASKLÉPIOS, *in Met.* 44,13-4: οἱ γὰρ Πυθαγόρειοι μύθους μὲν οὐκ ἐκέχρητο, ἀλλὰ συμβόλοις. STRUCK 2004, s. 101-102.

⁶⁵ JAMBlichOS, *VP* 104 a *Protr.* 21, 106,5-9, [LÝSIS], *Epist. ad Hipp.* 1, PLÚTARCHOS, *Frg.* 202 = STOBAIOS, *Anth.* III,1,199. THOM 1994, s. 94 a 102, ZHMUD 1997, s. 102, STRUCK 2004, s. 101-102.

⁶⁶ *VP* 105 a 227.

⁶⁷ *VP* 84 a 256.

⁶⁸ PORFYRIOS, *VP* 42; KLÉMÉNS, *Strom.* V,5,28,4-5.

⁶⁹ JAMBlichOS, *Protr.* 21, 123,3; ATHÉNAIOS, *Deipn.* X, 459 D; DL VIII,17-8 (viz též PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17, 12 F, MANTISSA PROVERB. II,10, aj.).

⁷⁰ PLÚTARCHOS, *Frg.* 93 a *Quaest. conv.* VIII,7,1, 727 F (stov. též KLÉMÉNS, *Strom.* V,5,27,1, PORFYRIOS, *VP* 42); JAMBlichOS, *Protr.* 21, 119,4.

V zákazu sedat na *choinix* (č. 32) spatřovali tradenti výzvu, aby adept nespolehal na pomíjející potravu (Tryfón), předvídavě plánoval na zítřek (Plútarchos), byl pracovitý a vyhýbal se zahálce (Plútarchos), horlivě se věnoval filozofii a péči o duši (Jamblichos) a nezatajoval spravedlnost (Filoponos).⁷¹ V *akúsmatu* „netrhej chléb“ (č. 39) tradenti opět „odhalili“ obavu z trhání pospolitosti a přátelství, ze soudu v Hádu, ze zbabělosti, posvátnost dělení vesmíru (Diogenés Laertios) či věštného znamení (Jamblichos), nebo potřebnost finanční prozíravosti a soběstačnosti (Hippolytos).⁷²

Tyto ukázky demonstrují, že tradenti zcela změnili „žánrové“ dělení *akúsmat*, které jsem orientačně zavedl.⁷³ K tomu využili takřka výhradně ritualistické výroky, z nichž vytvořili výpovědi rigorózně etické nebo náboženské, které byly v původním členění zastoupeny asi jen skromně.⁷⁴ K tomu se někteří z nich i výslovně přiznávali.⁷⁵ *Akúsmata* či jejich části, do nichž se žádný takový hlubší smysl dosadit nedal (a není jich málo), buď vynechávali,⁷⁶ nebo transformovali do „příhodnějšího“

⁷¹ TRYFÓN, *Rhet. graec.* III,193,31 (viz též MANTISSA PROVERB. I,58); PLÚTARCHOS, *Quaest. conv.* VII,4,6, 703 E; PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17, 12 F (srov. též EUSTATHIOS, *In Hom. Od.* II,188,24-5); JAMBlichOS, *Protr.* 21, 116,26; FILOPONOS, *In De anim.* 116,30-1.

⁷² DL VIII,35; JAMBlichOS, *VP* 86; HIPPOLYTOS, *Ref.* VI,27. K výkladu srov. ROCCASERRA 1982, s. 333, pozn. 57.

⁷³ Srov. RIEDWEG 2002, s. 91-92, jenž k podobným závěrům dospěl po srovnání výkladů těchto *akúsmat* u Porfýria a Jamblicha.

⁷⁴ Srov. HÖLK 1894, s. 35, BOEHM 1905, s. 5-6, a BURKERT 1972, s. 174, podle nichž s rozsáhlými alegoricko-etickými výklady přišel až Androkydés v 1. st. př. n. l.

⁷⁵ Srov. PLÚTARCHOS, *Quaest. conv.* VIII,7,4, 728 B: ταῦτ' εἰπὼν ἐγὼ μοι δοκῶ ποιῆσαι λόγων ἄδειαν· εὐθαρσῶς γὰρ ἤδη τοῖς ἄλλοις συμβόλους προσήγον, ἠθικὰς ἐπεικῶς ποιούμενοι τὰς λύσεις αὐτῶν. („Má slova, jak se mi zdá, poskytla volnost projevům ostatních, neboť nyní se bez obav vrhali na další symbola a nabízeli jejich výklady, které byly převážně etické“). FILOPONOS, *In De anim.* 116,29-30: ὅτι γὰρ διὰ συμβόλων ἐδίδασκον οἱ Πυθαγόρειοι, πρόδηλον καὶ πολλάκις εἰρηκάμεν· ὅθεν καὶ τὰ ἠθικὰ αὐτῶν παραγγέλματα τοιαῦτα („Je totiž zcela zřejmé, že pythagorejci vyučovali prostřednictvím symbolů, to jsme zmiňovali již vícekrát. Proto i jejich etické výroky vypadají následujícím způsobem“ [následují etické výklady č. 32, 42, 33, 30 a 43]). Srov. HÖLK 1894, s. 65.

⁷⁶ BURKERT 1972, s. 174, uvádí jako příklad záповěď ryb *melanúros*, *triglé* a *akaléfé* (srov. PLÚTARCHOS, *Quaest. conv.* IV,5,2,8, 670 D, GELLIUS, *Noct. Att.* IV,11,12, DL VIII,33), z nichž do *akúsmat* pronikl pouze *melanúros* (blíže neznámá černoocásá ryba), k němuž bylo snadné připojit (nepravděpodobné) výklady, že se za ním skrývají lidé s „černým charakterem“ (PLÚTARCHOS, *De lib. educ.* 17, 12 E), lháři zatemnění lží (TRYFÓN, *Rhet. graec.* III,193, CHOIROBOSKOS, *Rhet. graec.* III,253,13) nebo úcta

znění.⁷⁷ Někdy také vhodné výroky jednoduše předpokládali na základě četby autorů, v nichž spatřovali pythagorejce nebo jejich přívržence a znalce. Například *akúsmata*, která se nápadně shodují s tezemi Platóna (a jiných starších filozofů), jsou téměř jistě plodem dodatečné „akúsmatizace“.⁷⁸ Jak lákavé je takový krok učinit, dokazují i někteří moderní stoupenci primárně náboženského charakteru *akúsmat*,⁷⁹ kteří občas v pramenech takové výpovědi vyhledávají a prohlašují je za prozaizovaná *symbola*.⁸⁰

Výklady výroků působí často velmi násilně, ale až na výjimky nebývají zcela svévolné; občas k nim lze i dohledat paralely v jiných pythagorejských pojednáních. To také dále vyjasňuje povahu výše zmiňované pravděpodobnosti, jíž se tradenti přidržovali. Dochované interpretace se totiž zdají být výsledkem snahy převést nesrozumitelný či nevhodný výrok na nějakou již známou poučku, která byla považována za pythagorejskou, nebo by za takovou být pokládána mohla. Tradenti se soustřeďovali na život pythagorejců a zdůrazňovali jeho etičnost a religiozitu, ale z jejich výkladů – stejně jako z *akúsmat* samotných – přirozeně nijak nevyplývá, že takový život původní či nějaký pozdější pythagorejci opravdu vedli. Jejich interpretace jsou projektivní a vidí jenom to, co vidět chtějí. To více než názorně předvádí Jamblichos v *Protreptiku*, kde za téměř všemi výroky důvtipně odhaluje výzvy k horlivému (novo-

k podsvětním bohům, kterým bývala často zasvěcena černě zbarvená zvířata (JAMBlichOS, *Protr.* 21, 107,3 a 112,1-2, *VP* 109).

⁷⁷ Nejčastěji je z takových manipulací podezírán Jamblichos, jehož někteří badatelé obviňují – podle všeho právem – i z vymyšlení nových *akúsmat* (HÖLK 1894, s. 67, PHILIP 1963, s. 193, GRANT 1980, s. 301).

⁷⁸ Srov. č. 1 a 72 – PLATÓN, *Leg.* IV,717 A-B; č. 57 – *Leg.* VI,773 E; č. 63 – *Theag.* 122 B, *Epist.* V,321 C (srov. GÖTTLING 1851, s. 283); č. 67 – *Leg.* V,732 C, *Resp.* III,388 E (srov. PHILIP 1963, s. 193); TIMAIOS, *FGrHist* 566 F 13a-b = DL VIII,10 – *Phaedr.* 279 C, *Lys.* 207 C, *Resp.* 424 A aj.; TIMAIOS, *FGrHist* 566 F 13b = DL VIII,10 – *Leg.* VI,757 A; JAMBlichOS, *VP* 82: τί ἐστὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον; τετρακτύς· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁρμονία, ἐν ἧ αἱ Σεῖρηνες („Co je věštírna v Delfách? *Tetraktys*, která představuje *harmonii*, v níž zpívají Seirény“) – *Resp.* X,617 B-C; AILLÁNOS, *VH* IV,17, PORFYRIOS, *VP* 41: ἡ ἕρις ἔφασκεν ὡς αἰγὴ τοῦ ἡλίου ἐστὶ („Duha je záře slunce“) – ANAXIMENÉS, DK 13 A 7, A 18.

⁷⁹ Např. HÖLK 1894, s. 35 a 39, soudí, že většina výroků v Aristotelově sbírce měla náboženskou povahu a že právě na ně JAMBlichOS, *VP* 85, narážel.

⁸⁰ BOEHM 1905, takto získal výroky č. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 23, 24, 28, 55, 68, 69, 73, 74, které jsou krajně spuriózní (pramenem všech je JAMBlichOS, *VP* 152-6); podobně si počínal i DELATTE 1915, s. 295n., jenž se však neomezoval jen na Jamblichu.

platónskému) filozofování tak křiklavě nepřiměřeným způsobem, že je *a priori* zbavuje jakékoli pravděpodobnosti.⁸¹

Jestliže však *akúsmata* žádný skrytý smysl neměla, nezbyvá než se vrátit k provedenému obsahovému rozčlenění a vyvodit z něj důsledky, poněvadž v hrubých rysech obsahuje téměř všechny body, na něž se podle pramenů zaměřovala Pýthagorova nauka a škola. Dochovaná *akúsmata* se však daleko nejvíce soustřeďují na tzv. ritualistickou stránku, již zase jen vzácně zohledňovala pýthagorejská nauka známá z jiných zdrojů. Pokud však ritualistická *akúsmata* neskrývala žádné tajné a hluboké významy a vyžadovala doslovně to, co říkala, pak to dosti podstatným způsobem proměňuje obraz nauky, kterou by měla obsahovat. Žánrově totiž patří do oblasti lidové pověry, která různými způsoby prorůstala celou antikou od začátku až do konce.⁸²

V některých případech se *symbola* s „pověrami“ doslovně shodují. Příkazy „Nemoč proti slunci“ a „Během oběti si nestříhej nehty“⁸³ se objevují u Hésioda (a u mnoha dalších autorů a národů) a znamenaly přesně to, co říkají.⁸⁴ *Akúsmata* „Vykroč pravou nohou“ a „Když vyra-

⁸¹ *Protr.* 21,108,16-126,6. HÖLK 1894, s. 67, BOEHM 1905, s. 6. Podobný, byť ne tak extrémní případ představují i alexandrijští novoplatonici Filoponos a Olympiodóros (6. st. n. l.), kteří zcela svévolně vyložili hned tři *akúsmata* (č. 42, 43 a 61) jako záповěd sebevraždy, jejíž oprávněnost se spolu s Platónem snažili vyvrátit (HENRY DOMINIQUE SAFFREY, *Une collection méconnue de „symboles“ pythagoriciens*, in: *Revue des études grecques* 80, 1967, s. 198-201, zde s. 201). Násilnost těchto dodatečných výkladů kritizuje i VON FRITZ 1963a, s. 194.

⁸² Poprvé na tuto skutečnost upozornili CHRISTIAN AUGUST LOBECK, *Aglaophamus sive de theologiae mysticae graecorum causis*, Regimontii 1829, s. 248-249 [dále LOBECK 1829], ERWIN ROHDE, *Die Quellen des Jamblichus in seiner Biographie des Pythagoras*, in: *Rheinisches Museum* 26, 1871, s. 554-576 [dále ROHDE 1871], zde s. 561, a 27, 1872, s. 23-61 [dále ROHDE 1872] (43 výroků je prý určitě projevem pověry a 13 dalších s velkou pravděpodobností) a HÖLK 1894, s. 2, masivně ji pak doložil ve své disertaci Rohdeho žák BOEHM 1905, s. 6-8 (výklad) a 8-56 (komentář), jenž téměř ke všem *symbolům* dohledal paralely v antické a pozdější evropské pověře (ze 75 jím uváděných symbolů jich prý má tento původ 56). Následující badatelé tento názor vesměs sdílejí (srov. např. PHILIP 1963, s. 192, nebo PARKER 1983, s. 291-297), ale značně se liší v míře jeho zastávání a v hodnocení jednotlivých výroků.

⁸³ Č. 53: πρὸς ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμίχελν; JAMBlichOS, *Protr.* 21,108,1 (srov. č. 49): παρὰ θυσίᾳ μὴ ὀνυχίζου.

⁸⁴ HÉSIODOS, *Op.* 727 a 742-3. BOEHM 1905, s. 49-50, NILSSON 1967, s. 705, MARTIN LITCHFIELD WEST, *Hesiod: Works and Days*, Oxford 1996², s. 333-335 a 339-340, a WEST 1971, s. 217, pozn. 5. Naproti tomu GÖTTLING 1851, s. 287, je pevně přesvědčen, že stejně znějící *akúsmata* měla úplně jiný (tj. intelektuálně-etický) smysl.

zíš na cestu, neobracej se k domovu“⁸⁵ vycházejí z magických pravidel, která se vztahovala na opouštění domu a pobyt na cestě.⁸⁶ Zákaz sbírat jídlo spadlé ze stolu (č. 19) opět souvisí se snahou vyhnout se špatnému znamení, neboť takové jídlo náleželo mrtvým, kteří by se při krácení svých práv mohli rozhněvat a někoho usmrtit.⁸⁷ Výzva k poplívání odstřížených vlasů a nehtů (č. 47) představuje transkulturně rozšířenou pověru, podle níž poplívání (či pomočení) přerušuje magické pouto mezi odřezanými částmi a jejich vlastníkem, aby je čarodějníci nemohli zneužít k jeho ovládnutí (zaživa nebo po smrti).⁸⁸ Také varování před pomocí s nakládáním břemene (č. 61) možná vyjadřuje obavu z neznámého (magického) předmětu a z potencionálně škodlivého či nakažlivého přenášení jeho obsahu na pomocníka a jeho okolí.⁸⁹ O pověru se opírá dále záповěď oběti bílého kohouta (č. 13), který byl posvátným ptákem slunce či měsíce a zapuzovatelem nečistých a temných sil,⁹⁰ nebo doporučování dotýkat se při hřmění země (č. 55), poněvadž místa, do nichž udeřil blesk, byla nedotknutelná.⁹¹ A tak by bylo možno pokračovat.

⁸⁵ Č. 20: δεῖ τὸν δεξιὸν ὑποδεῖσθαι πρότερον; JAMBlichos, *Protr.* 21,107,14 (srov. č. 43): ἀποδημῶν τῆς οἰκίας μὴ ἐπιστρέφου.

⁸⁶ GÖTTLING 1851, s. 291, BOEHM 1905, s. 27-28 a 47-48, NILSSON 1967, s. 706, PARKER 1983, s. 292. Vše, co začínalo pravou nohou, slibovalo příznivé pořízení, naopak levá noha (či levá strana vůbec) předznamenávala neštěstí (JÓANNÉS CHRYSOSTOMOS, *In Epist. ad Ephes.* IV,12, PG LXII,92,32, PETRONIUS, *Sat.* 30, APULEIUS, *Met.* I,5, SUETONIUS, *Aug.* 92, PLINIUS, *NH* XXVIII,38, SUDA, s. v. πρώτῳ ποδῷ). Podobně obrácení na cestě jednak prohazovalo příznivou pravou stranu za nepříznivou levou, a zpochybňovalo tak v důsledku směr cesty a její úspěšnost, jednak mohlo vést k odhalení a nepříznivé reakci daimonských sil, které se člověku držely za zády a nepřály si být spatřeny (příklady uvádí BOEHM 1905, s. 47-48).

⁸⁷ PLINIUS, *NH* XXVIII,27, ARISTOFANÉS, *Frg.* 305 = DL VIII,34, ATHÉNAIOS, *Deipn.* X,427 E, BOEHM 1905, s. 26-27, NILSSON 1967, s. 706. Jiný (= duchovní) význam výroku bezúspěšně brání GÖTTLING 1851, s. 313.

⁸⁸ BOEHM 1905, s. 49-51, NILSSON 1967, s. 705. Z podobných důvodů se některým sakrálním osobám při určitých příležitostech nedoporučovalo, aby se česaly a stříhaly si nehty (OVIDIUS, *Fasti* III,397 a VI,227-231).

⁸⁹ MIROSLAV MARCHOVICH, *Pythagorica*, in: *Philologus* 108, 1964, s. 29-44, zde s. 43-44, čte výrok v následujícím smyslu: „Keine (unbekannte) Bürde soll man abladen und in unsern Nähe halten, sondern sich von ihr losmachen und sie einem anderen weitergeben.“ GÖTTLING 1851, s. 305, HÖLK 1894, s. 35, a BOEHM 1905, s. 57, tento výrok řadí mezi *akúsmata* etická.

⁹⁰ BOEHM 1905, s. 20-23, NILSSON 1967, s. 704. Naopak DELATTE 1915, s. 289-290, se snaží prokázat mystickou intelektualitu výroku tím, že ho propojuje s *akúsmatem* o slunci a měsíci, které jsou ostrovy blažených.

5. Původ

Z analýzy ritualistických nebo spíše magických *akúsmat* vyplývá, že část z nich pochází ze starší doby, než žil Pýthagorás, a že proto Mistr ani žádný jeho přímý žák nemohou být jejich autory.⁹² Na druhé straně muselo mít zařazení takového množství magických pravidel, která se s výjimkou magických papyrů snad nikde jinde nevyskytují v tak velké koncentraci, do sbírky pýthagorejských pouček nějaký dobrý důvod. Podobné přitahuje podobné, říkali Řekové, což implikuje, že musela existovat už dosti záhy nějaká *akúsmata* magického typu, k nimž byly výroky podobného ražení připojovány později. A protože je jen málo pravděpodobné, že by je někdo mohl vymyslet nebo imputovat do materiálu, který k tomu neskýtal vůbec žádnou záminku, musela ritualistická *akúsmata* tvořit součást sbírek už od samotného začátku.⁹³

Pokud by některá z nich používal už Pýthagorás,⁹⁴ bylo by nutné připustit, že původní škola nebyla tak průzračně racionální a intelektualistická, jak prosazují pozdní prameny. V takovém případě by se původní Pýthagorova nauka jevila značně magickou a primitivní a naprosto postrádající stopy jakékoli vědy a filozofie.⁹⁵ Stoupenci Pýthagorovy vědeckosti ovšem tvrdí, že *akúsmata* v žádném případě v Mistrově škole používána nebyla (nebo alespoň ne všemi žáky), neboť nikdo, kdo by se podle nich choval, nemohl žít ani normálním životem, natož pak dělat reálnou politiku; musela tudíž vzniknout později.⁹⁶

⁹¹ BOEHM 1905, s. 54-55, NILSSON 1967, s. 72-73 a 706. Dotyk měl tedy chránit před zásahem blesku, neboť božskému poslu jakoby znemožňoval na takové místo sjet a znečistit se. Na důmyslně odhaleném morálním smyslu trvá GÖTTLING 1851, s. 305.

⁹² GUTHRIE 1962, s. 183, BURKERT 1972, s. 169, PHILIP 1966, s. 136, THOM 1994, s. 94, ZHMUD 1997, s. 98, RIEDWEG 2002, s. 92.

⁹³ BURKERT 1972, s. 178, THOM 1994, s. 94.

⁹⁴ Jak se domnívají např. GÖTTLING 1851, s. 284, BURKERT 1972, s. 178, WEST 1971, s. 215, ROCCA-SERRA 1982, s. 336, nebo KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004, s. 304, STRUCK 2004, s. 97-98.

⁹⁵ ZELLER – NESTLE 1923, s. 410, pozn. 1, CHARLES JOSSEMAND, *Les Symboles pythagoriciens de Collenuccio*, in: *L'antiquité classique* 1, 1932, s. 145-171, zde s. 145, NILSSON 1967, s. 706-707, GUTHRIE 1962, s. 182-183, BURKERT 1972, s. 176-177.

⁹⁶ ZHMUD 1997, s. 93-94 a 98-100, zčásti též JOHN BURNET, *Early Greek Philosophy*, London 1930⁴, s. 96 [dále BURNET 1930]. Na nemožnost zachovávání rigorózních etických pravidel upozorňují také KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004, s. 301-302.

Tehdy se na scéně opět vynořují akúsmatici, kteří prý jako posluchači (ἀκροαταί) v Pýthagorově škole tvořili většinu.⁹⁷ Podle Jamblichů „filozofie akúsmatiků spočívá v zaslechnutých výrocích (*akúsmata*), které nejsou dokázány a chybí jim výklad“, ale přesto se nejlepšího (praktického) poznání dobírají ti, kteří si je nejvíce osvojí; to prý je mínění (všech) pýthagorejců.⁹⁸ Tato teze chtěla zjevně připomenout údajné rozdíly a spory mezi prakticky a nábožensky zaměřenými akúsmatiky a vědě a teorii oddanými matematiky a zanechat dojem, že *akúsmata* představovala nejdůležitější nauku akúsmatiků právě tak, jako tvořila *mathémata* (vědy) základní obsah činnosti matematiků.⁹⁹

Mnozí badatelé tento výklad akceptují,¹⁰⁰ ale z několika důvodů je naprosto nehodnověrný:¹⁰¹ za prvé se (různá) jména údajně odštěpených frakcí původní školy objevují až v 3. st. n. l.¹⁰² a výklady k nim připojené obsahují nemálo rozporů a nepravděpodobností (nejvíce je jich právě u Jamblichů);¹⁰³ za druhé jsou zásadnější rozdíly mezi pýthagorejci doloženy až ve 4. st. př. n. l., což řadu střízlivěji uvažujících badatelů přivedlo k názoru, že legenda o dvou školách vznikla v reakci na tyto rozpory až tehdy,¹⁰⁴ ale možná také až v průběhu hellénismu nebo v okruhu novopýthagorejců;¹⁰⁵ a konečně za třetí sám Jamblichos se s ostatními prameny shoduje na tom, že základním zdrojem *veškeré* výuky byly Pý-

⁹⁷ VP 30: οἱ δὲ πολλοὶ ἀκροαταί, οὓς ἀκουσματικούς καλοῦσιν.

⁹⁸ VP 82: ἔστι δὲ ἡ μὲν τῶν ἀκουσματικῶν φιλοσοφία ἀκούσματα ἀναπόδεικτα καὶ ἄνευ λόγου, ὅτι οὕτως πρακτέον, καὶ τὰλλα, ὅσα παρ' ἐκείνου ἐρρέθη, ταῦτα πειρῶνται διαφυλάττειν ὡς θεῖα δόγματα, αὐτοὶ δὲ παρ' αὐτῶν οὔτε λέγειν προσποιῶνται οὔτε λεκτέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ὑπολαμβάνουσι τούτους ἔχειν βέλτιστα πρὸς φρόνησιν, οἵτινες πλείστα ἀκούσματα ἔσχον.

⁹⁹ VP 87.

¹⁰⁰ GÖTTLING 1851, s. 289, PAUL TANNERY, *Sur le secret dans l'école de Pythagore*, in: Archiv für Geschichte der Philosophie 1, 1888, s. 28-36 [dále TANNERY 1888], zde s. 32, DELATTE 1915, s. 271-272, NILSSON 1967, s. 707, VON FRITZ 1963a, s. 193-194, JOHAN C. THOM, *The Pythagorean Golden Verses*, Leiden – New York – Köln 1995 [dále THOM 1995], s. 83, CHARLES H. KAHN, *Pythagoras and the Pythagoreans*, Indianapolis – Cambridge 2001 [dále KAHN 2001], s. 15-16, aj.

¹⁰¹ ROHDE 1871, s. 560, HÖLK 1894, s. 5-7.

¹⁰² KLÉMÉNS, *Strom.* V,9,59,1. ZELLER – NESTLE 1923, s. 400-401, ZHMUD 1997, s. 100-101.

¹⁰³ Srov. ZELLER – NESTLE 1923, s. 412-415, ROHDE 1871, s. 559-560, TANNERY 1888, s. 30-55, DELATTE 1915, s. 308-312, BURKERT 1972, s. 194-195.

¹⁰⁴ ROHDE 1871, s. 560, BURKERT 1972, s. 196-197 a 201-205.

¹⁰⁵ ZELLER – NESTLE 1923, s. 415, pozn. 1, ROHDE 1871, s. 560 a 562, HÖLK 1894, s. 5-10, ZHMUD 1997, s. 102-104.

thagorovy přednášky, které *poslouchali* společně *všichni* žáci (jen ho ti mladší a níže postavení nesměli vidět):¹⁰⁶ proto se také nazývali „spoluposluchači“ (ὁμάκοοι) a celá škola nesla jméno „společná posluchárna“ (ὁμακοεῖόν).¹⁰⁷

Autorem přiřazení *symbol* akúsmatikům by docela dobře mohl být sám Jamblichos, poněvadž termín *akúsma* užíval výhradně on a vždy jen v pasážích pojednávajících o akúsmaticích.¹⁰⁸ Možná tak učinil v polemice se staršími autory eticistních a intelektualistických interpretací výroků, kteří paradoxně předpokládali, že reprodukuje moudra matematiků nebo je alespoň píše v jejich duchu. Někteří badatelé proto předpokládají dva zdroje výroků s odlišným smyslem, tj. jednoduché poučky tradované akúsmatiky a složitější (hlubší) výzvy prostředkované matematiky.¹⁰⁹ Kdyby však *akúsmata* opravdu představovala jen primitivní (morální) výzvy nebo měla jiný smysl, který by akúsmatici neznali, sotva by pro ně mohla mít nějaký smysl. Pokud by tvořila po pět let hlavní, nebo dokonce jedinou náplň jejich výuky, neměli by potuchy nejen o nejjednodušších vědách, jejichž znalost jim tradenti velkomyslně připisovali, nýbrž vůbec o ničem.¹¹⁰ Žádný tradent se také neodvážil tvrdit, že *akúsmata* nebyla pro matematiky platná. Kromě toho některá *akúsmata*, jež Jamblichos zařadil do druhé skupiny (co je „nej-“), odpověď prvoplánově poskytují, z čehož je zřejmé, že dochované seznamy výroků žádné striktní dělení mezi teorií a praxí a otevřeným a skrytým věděním nedokumentují.

¹⁰⁶ VP 72: αὐτοὶ δὲ ... μετὰ τὴν πενταετῆ σιωπὴν ἐσωτερικοὶ λοιπὸν ἐγίνοντο καὶ ἐντὸς σινδόνος ἐπήκουον τοῦ Πυθαγόρου μετὰ τοῦ καὶ βλέπειν αὐτόν· πρὸ τούτου δὲ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ μηδέποτε αὐτῷ ἐνορῶντες μετεῖχον τῶν λόγων διὰ ψιλῆς ἀκοῆς („Sami [uchazeči o přijetí] ... se po pětiletém mlčení stávali ‚esoteriky‘, poslouchali Pýthagoru bez záclony a mohli ho spatřit. Předtím se účastnili jeho výkladů pouze prostřednictvím naslouchání a za záclonou, aniž ho směli spatřit.“ Hölk 1894, s. 14-15.

¹⁰⁷ JAMBlichos, VP 30 a 73, Porfyrios, VP 20, Olympiodóros, *In Alcib.* 132,12.

¹⁰⁸ Srov. VP 82-3, 85 a 140. ZHMUD 1997, s. 101-103.

¹⁰⁹ GÖTTling 1851, s. 289, takto rozlišoval mezi jednoduchými *akúsmaty* příslušejícími akúsmatikům a mystickými *symboly* příslušejícími matematikům. Velmi podobnou pozici zaujali také Burnet 1930, s. 96, a von Fritz 1963a, s. 194, a Týž, s. v. *Pythagoreer*, in: RE II A XXIV, 1963, sl. 209-268 [dále von Fritz 1963b], zde s. 257, kteří předpokládají (různě staré) výroky s významem doslovným i symbolickým a dva směry v pýthagorejském hnutí, které je tradovaly. Vzdor tomu je zcela nesporné, že různá jména výroků označovala naprosto totéž (Rohde 1871, s. 561, Hölk 1894, s. 12-14, Thom 1994, s. 94).

¹¹⁰ Srov. ZHMUD 1997, s. 94.

6. Autorství

Nebyla-li však *akúsmata* vytvořena pro akúsmatiky ani pro matematiky, ani je nelze ztotožnit s naukou žádné z těchto škol, kdo a pro koho je sestavil? Pýthagorás to téměř jistě nebyl, i když je dosti pravděpodobné, že mu na konci 5. století a ve století následujícím byly nějaké výroky akúsmatického typu přisuzovány. *Akúsmata* v každém případě nepředstavují nejstarší Pýthagorovu nauku, nýbrž spíše jakousi její hypotetickou kostru, na niž pozdější prameny nabalovaly další a další tkáň. Některé kosti tohoto skeletu zajisté mohou pocházet z nejstarší Mistrovy nauky,¹¹¹ to platí zejména o některých předpisech dietetických a o blíže neurčitelném počtu pokynů magicko-ritualistických. Zároveň je zřejmé, že některé prvky musely být připojeny mnohem později: sem patří především výroky etické, které měly zčásti předobraz ve výrocích sedmi mudrců (viz par. 2), zčásti u Platóna a jiných starších filozofů (viz par. 4); výroky z druhé Jamblichovy skupiny (co je „nej-“);¹¹² a výroky třetí skupiny, které paušálně zobecňovaly to, co jiná *akúsmata* pečlivě vypočítávala (viz par. 3).¹¹³

Všechny provedené rozbory naznačují, že pořadatel nejstarší sbírky byl do značné míry totožný s autorem řady v ní obsažených výroků. Teoreticky by jím měl být Anaximandros z Mílétu mladší, který žil buď v druhé polovině pátého století, nebo v první polovině století čtvrtého (par. 1).¹¹⁴ Avšak název Anaximandrový sbírky zní *Výklad pýthagorejských symbolů*, ačkoli výše provedené analýzy prokázaly, že nejstarší sbírka žádné výklady neobsahovala. Na Anaximandra se také neodvolával ani jediný z tradentů, kteří se sběrem a výkladem *akúsmat* zaobírali. Největší pochybnosti ovšem vzbuzuje Sudova datace, poněvadž byzant-

¹¹¹ ZELLER – NESTLE 1923, s. 410, pozn. 1, VON FRITZ 1963a, sl. 194-195, THOM 1994, s. 94.

¹¹² HÖLK 1894, s. 4 a 34, jejich vznik klade až do Aristotelovy doby. Někteří interpreti sice pokládají tato *akúsmata* za nejstarší a jedině pravé Mistrovy poučky, které byly tradovány ve formě otázky a odpovědi na způsob primitivního katechismu (DE-LATTE 1915, s. 306-307, THOM 1994, s. 101-102, ZHMUD 1997, s. 99, zčásti i KIRK – RAVEN – SCHOFIELD 2004, s. 304), ale za jejich pozici jasně prosvítá nedokázaný předpoklad, že Pýthagorás byl zejména vědec a s pověrou a rituály neměl nic společného.

¹¹³ SFOV. NILSSON 1967, s. 706-707.

¹¹⁴ DELATTE 1915, s. 285-287, PHILIP 1963, s. 192, NILSSON 1967, s. 703, pozn. 2, RIEDWEG 2002, s. 91, STRUCK 2004, s. 97-98, aj.

ský lexikograf z 10. století sotva mohl mít ponětí o přesných datech vlády perského krále a takřka neznámého historika, který působil o 1500 let dříve. Někteří odborníci proto soudí, že Suda Anaximandra chybně zaměnil za Alexandra (Polyhistora) z Miletu (1. st. př. n. l.),¹¹⁵ jenž o *akúsmatech* téměř určitě psal.¹¹⁶ Ať už však mají pravdu, nebo ne, pokud spis o *akúsmatech* pod Anaximandrovým jménem skutečně koloval, musel vzniknout později, tj. někdy v průběhu hellénismu, případně až v době římské.

V takovém případě zůstává jako nejstarší tradent Aristotelés, jenž však autorem, prvním pořadatelem ani komentátorem *akúsmat* určitě nebyl. Není vyloučeno, že jich v některém ze ztracených spisů několik ocitoval, ale nic z dochovaných Aristotelových výkladů neopravňuje předpoklad, že výroky sesbíral, systematicky uspořádal a nezaujatě okomentoval.¹¹⁷ Podle většinového mínění pojednal o *akúsmatech* ve spisu *Περὶ τῶν Πυθαγορείων α*, z něhož je pak převzali Hieronymus, Porfyrios a Jamblichos.¹¹⁸ Jamblichos však Aristotela v souvislosti s *akúsmaty* vůbec nejmenoval, Porfyrios tak činil pouze u alegorických názvů různých částí světa, které zcela explicitně odlišoval od *akúsmat*, a Hieronymus jejich původ u Aristotela pouze předpokládal na základě četby Porfyria.¹¹⁹ Nikdo z nich neuvádí jméno spisu, což samozřejmost jeho

¹¹⁵ HÖLK 1894, s. 46, CORSSSEN 1912, s. 250, LÉVY 1926, s. 67, pozn. 10, opatrně i THOM 1994, s. 95, pozn. 10.

¹¹⁶ KLÉMENS, *Strom.* I,15,70,1: 'Αλέξανδρος δὲ ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων. KYRILLOS, *Adv. Iul.* IV,133 D: ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων. Není sice zcela jisté, že tento spis pojednával o *akúsmatech*, ale badatelé to většinou předpokládají na základě Alexandrova autorství spisů o pýthagorejcích a jejich nauce (BOEHM 1905, s. 5, CORSSSEN 1912, s. 250, STRUCK 2004, s. 99).

¹¹⁷ Většina badatelů se shoduje pouze v tom, že Aristotelés výroky neokomentoval (viz např. HÖLK 1894, s. 30), avšak ROCCA-SERRA 1982, s. 336-337, soudí, že to platí pouze pro první skupinu *akúsmat*.

¹¹⁸ LOBECK 1829, s. 885-887, GÖTTLING 1851, s. 281, ZELLER – NESTLE 1923, s. 410, pozn. 1, ROSE 1886, s. 147-160 (*Frg.* 190 - 205), HÖLK 1894, s. 22, BOEHM 1905, s. 5, DELATTE 1915, s. 273 a 279, NILSSON 1967, s. 703, BURKERT 1972, s. 167, VAN DER WAERDEN 1979, s. 80, ROCCA-SERRA 1982, s. 332-6, STRUCK 2004, s. 97 a zejména PHILIP 1963, s. 191n. Tuto knihu DL V,25 uvádí v seznamu Aristotelových děl.

¹¹⁹ HIERONYMUS, *Adv. Rufin.* III,39, PL XXIII,566: *illaque aenigmata, quae diligentissime Aristoteles in suis libris prosequitur* („Pýthagorejské jsou také hádanky, které ve svých spisech co nejsvědomitěji vykládá Aristotelés“). ROHDE 1872, s. 33, pozn. 1, HÖLK 1894, s. 24-25 a 38-39, zčásti i THOM 1994, s. 95, pozn. 11, podle něhož Porfyriova *akúsmata* pocházejí od Androkyda. Jamblichovo pojednání o *akúsmatech* (VP 82-6) se do Aristotelova spisu neodvážil zařadit ani ROSE 1886, s. 159 (jenž ostatně

identifikace s *Περὶ τῶν Πυθαγορείων* silně zpochybňuje. Tím více, že pasáže, které z tohoto spisu údajně pocházejí, obsahují heterogenní a neobratně uspořádaný materiál, jenž je podáván způsobem, který ani vzdáleně nepřipomíná pohrdavě kritický tón, jímž se Aristotelés zpravidla vyjadřoval o pýthagorejcích ve spisech či přednáškách, které opravdu napsal a přednesl.¹²⁰ Kromě toho pozdně antičtí autoři Aristotelovi přisuzovali autorství ne méně než osmi dalších titulů o pýthagorejcích,¹²¹ takže buď z nepochopitelných důvodů obměňovali názvy téže knihy,¹²² anebo takové knihy opravdu kolovaly, ale většina z nich nemůže být pravá. I kdyby tedy výše uvedení tradenti skutečně čerpali z práce nesoucí Aristotelovo jméno, nijak by to nevyvracelo podezření, že se jedná o hellénistický pseudepigraf.¹²³

rovněž rozdělil Porfyriův text na VP 41 a VP 42), Jamblichovu závislost na Aristotelovi odmítá i ZHMUD 1997, s. 103. Tyto závěry se snažili zpochybnit GÖTTLING 1851, s. 282, PHILIP 1963, s. 188-190, a zčásti i THOM 1994, s. 95, pozn. 11.

¹²⁰ Tyto skutečnosti např. PHILIP 1963, s. 190, 192 a 197, sice uznává (srov. též ERICH FRANK, *Review of K. von Fritz, Pythagorean Politics in Southern Italy*, in: *American Journal of Philology* 64, 1943, s. 220-225 [dále FRANK 1943], zde s. 225), ale není z nich ochoten vyvodit patřičné důsledky; vše, co je s to k obhajobě pravosti spisu uvést, je tvrzení, že nekvalitní byly už zdroje, z nichž Aristotelés čerpal.

¹²¹ SIMPLIKIOS, *In De cael.* 511,30: *Περὶ τῶν Πυθαγορικῶν*, *In De cael.* 512,11: *ἐν τοῖς Πυθαγορικοῖς*, *In De cael.* 470,16: *Περὶ τῶν Πυθαγορείων*, *In De cael.* 386, 22: *ἐν τῇ τῶν Πυθαγορείους ἀρεσκόντων συναγωγῇ*, *In De cael.* 2,2: *ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς συναγωγῆς τῶν Πυθαγορικῶν*, DL V,25: *Πρὸς τοὺς Πυθαγορείους α*, THEMISTIOS, *In De cael.* 96,17: *in commentariis, quos adversus Pythagoreorum sententias conscripsit*, JAMBlichOS, VP 31: *Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας*, ALEXANDROS, *In Met.* 30,19-20: *ἐν ταῖς τῶν Πυθαγορικῶν δόξαις* a *In Met.* 56,9: *ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ τῆς Πυθαγορικῶν δόξης*, THEÓN ZE SMYRNY, *Exp. rer. math.* 22,5: *ἐν τῷ Πυθαγορικῷ*, PTOLEMAIOS (?) u IBN ABÍ USAIBI'A, *Uyún*, Nr. 22, s. 223: „(His book on) the doctrine of Pythagoras, two books.“ Kromě toho prý Aristotelés napsal i zvláštní spisy *Περὶ τῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας γ* a *Ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου α* (DK 47 A 13).

¹²² Tohoto názoru je např. PHILIP 1963, s. 186-187, podle něhož se jedná jen o různá jména téže knihy, kterou sestavil ze dvou původně samostatných Aristotelových spisů neznámý redaktor někdy v 1. st. př. n. l.

¹²³ Srov. též ROHDE 1871, s. 555, pozn. 1, ROHDE 1872, s. 33, HÖLK 1894, s. 22, a ZHMUD 1997, s. 97-99 a 103. Existenci zvláštních Aristotelových studií o pýthagorejcích lze odvodit z jednoho odkazu v *Metafyzice* (*Met.* I,5, 986a12-3: *διώρισται δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις ἡμῖν ἀκριβέστερον*), ale nic nedokládá, že je opravdu napsal. Naprostá většina údajů, které pozdější autoři převzali z těchto nedochovaných knih, jen jinými slovy opakuje to, co je obsaženo ve spisech dochovaných, což posiluje podezření, že by se mohlo jednat o později zkomponovaná excerpta.

Přesto se zdá, že v druhé polovině 4. století už sbírka existovala. V této době se totiž už vedly polemiky o významu a platnosti pythagorejských dietetických pravidel, která byla s velkou pravděpodobností její součástí.¹²⁴ Tehdy také začaly být masově sestavovány a vydávány podobné sbírky gnómického typu (výroky sedmi mudrců, příběhy Aisópopvy, sbírky přísloví, sbírky citátů slavných filozofů apod.), zatímco dříve není nic takového doloženo.¹²⁵ Tyto sbírky vznikaly zejména v okruhu první a druhé generace Aristotelových žáků, kteří nejen shromažďovali vhodný materiál ze starší doby,¹²⁶ nýbrž ho i dotvářeli a vtiskovali mu určitý charakter, aniž se příliš starali o to, že pokyny soustředěné v těchto konvolutech jsou heterogenní, nevalně uspořádané, zbytečně se opakující nebo vzájemně kontradiktorní.¹²⁷ Protože sbírky *symbol* vykazují podobné rysy, nabízí se hypotéza, že první publikovanou sbírku sestavil nějaký peripatetik na konci 4. století.¹²⁸

Jeho identitu dochované doklady neumožňují stanovit, ale existují určité náznaky, že by jím mohl být Aristoxenos.¹²⁹ Jeho jméno se sice v souvislosti s *akúsmaty* přímo nevyskytuje, ale jeho tvrzení o delfském původu Pýthagorových etických nauk a některé shody výroků s jeho osobními postoji nasvědčují tomu, že se tohoto tématu přinejmenším dotkl.¹³⁰ Pro pozdější autory představoval natolik významný zdroj zpráv

¹²⁴ Srov. ARISTOTELÉS, *Frg.* 194, ARISTOXENOS, *Frg.* 13 a 25 (srov. též *Frg.* 27-29a), HÉRAKLEIDÉS Z PONTU, *Frg.* 40, EUDOXOS, *Frg.* 325, ARISTOFÓN, *Frg.* 9,5-9 a 12-13,7-8 (DK 58 E 2, E 3).

¹²⁵ CARL SCHNEIDER, *Kulturgeschichte des Hellenismus*, II, München 1969, s. 329, FRITZ WEHRLI, *Demetrios von Phaleron*, Basel 1968², s. 70, VÍTEK 2006, s. 370, pozn. 48.

¹²⁶ Theofrastos údajně sestavil *Περὶ παροιμιῶν α*, *Περὶ γνώμης α* a *Περὶ ἐνθυμημάτων α* (DL V,45 a 46, THEOPHRASTOS, *Frg.* 152), Metroklés sbírku *Χρεία* (DL VI,33), Klearchos ze Soloi *Περὶ παροιμιῶν α* (*Frg.* 63-83, Wehrli) a Démétrios z Faléru *Αἰσωπειῶν α* (*λόγων Αἰσωπειῶν συναγωγῆ*), *Χρειῶν α* a *Τῶν ἐπιτὰ σοφῶν ἀποφθέγματα* (DL V,80-1, STOBAIOS, *Anth.* III,1,172).

¹²⁷ Srov. VÍTEK 2006, s. 375-376, a THOM 1995, s. 73-75.

¹²⁸ Podobně ZHMUD 1997, s. 100, míní, že sbírku vytvořil ve 4. st. buď nějaký anonymní pythagorejec, nebo někdo z Platónových a Aristotelových žáků.

¹²⁹ K témuž závěru dospěli už FABRICIUS 1708, s. 465, BURNET 1930, s. 96, a KAHN 2001, s. 70, ale nikdo z nich nevedl pro své podezření žádné argumenty.

¹³⁰ Srov. *Frg.* 15 = DL VIII,8: φησὶ δὲ καὶ Ἀριστόξενος τὰ πλεῖστα τῶν ἠθικῶν δογμάτων λαβεῖν τὸν Πυθαγόραν παρὰ Θεμιστοκλείας τῆς ἐν Δελφοῖς a KLEARCHOS, *Frg.* 72, podle něhož z Delf pochází Pýthagorova roučka κοινὰ τὰ φίλων εἶναι, již do *akúsmat* řadí např. GÖTTLING 1851, s. 279-280 a 293; srov. též č. 67: ἀσχέτω γέλωτι μὴ ἔχεσθαι („Nepoddávej se nekontrolovanému smíchu“) a ARISTOXENOS, *Frg.* 7 = AILÍANOS, *VH* VIII,13: λέγουσι δὲ καὶ Ἀριστόξενον τῷ γέλωτι

o pýthagoreismu, že ho výslovně připomínali mnohem méně, než reálně využívali,¹³¹ teoreticky vzato by tedy mohli bez upozornění čerpat z jeho sbírky *akúsmat*. Pokud by však první sbírku skutečně uspořádal Aristoxenos, téměř jistě to neučinil pod vlastním jménem, neboť by potom musely zůstat nějaké stopy. Snad se skryl za jméno nějakého pýthagorejce, ale pravděpodobnější se zdá, že žádného autora vůbec neuvedl, což by umožnilo vysvětlit, proč tak málo tradentů odkazuje na konkrétního autora sbírky. Tímto krokem mohl chtít zvýšit dojem autentického záznamu pýthagorejské nauky,¹³² ale možná se jen přidržoval soudobé praxe, poněvadž vydavatelé gnómičkových sbírek uváděli svá jména jen sporadicky.¹³³

Aristoxenos se vydáváním a vykládáním nauk pýthagorejců opravdu zabýval,¹³⁴ ale neváhal je dosti tendenčně uzpůsobovat vlastním cílům a představám i na úkor historické reality.¹³⁵ Stavěl se odmítavě k zářačným, romantickým a extremistickým prvkům v životě a nauce Pýthagory, které měli v oblibě někteří jeho současníci, a namísto toho vzdvihoval jeho vědecké zásluhy, praktickou moudrost, protityranské

ἀνὰ κράτος πολέμιον γενέσθαι („Také Aristoxenos se prý stal horlivým odpůrcem smíchu“). Rovněž DELATTE 1915, s. 305, míní, že Aristoxenos o *akúsmatech* hovořil, i když to prozrazuje jen několik málo stop.

¹³¹ Např. u Diogena je v kapitole o Pýthagorovi zmíněn šestkrát, v Porfyriově *Životě Pýthagory* pětkrát, v Jamblichově *Životě Pýthagory* dokonce jen čtyřikrát, ale Rohde a další specialisté se snažili prokázat, že právě Jamblichovi sloužil – prostřednictvím Nikomacha – jako pramen také ve *VP* 32-45, 71-9, 95-114, 129, 137-40, 157, 163-4, 170, 175, 200, 205, 209-13, 230-3, 248-51, 253 a 265-6 (ROHDE 1871, s. 554-576, ROHDE 1872, s. 23-61, HÖLK 1894, s. 24, PIERRE BOAYNCÉ, *Sur la vie pythagoricienne*, in: *Revue des études grecques* 52, 1939, s. 36-50 [dále BOAYNCÉ 1939], zde s. 37n.). Jiní badatelé jsou vůči Rohdeho ekvilibristice s prameny právem dosti zdrženliví (LÉVY 1926, s. 45, pozn. 2, a zejména JAMES A. PHILIP, *The Biographical Tradition-Pythagoras*, in: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 90, 1959, s. 185-194 [dále PHILIP 1959]), ale Jamblichovo přímé a rozsáhlé užívání Aristoxena nijak nepopírají (FRITZ WEHRLI, *Aristoxenos*, Basel – Stuttgart 1967² [dále WEHRLI 1967], s. 56 a 58, PHILIP 1959, s. 188).

¹³² Podobně byly pýthagorejské *Zlaté verše* tradovány většinou anonymně, viz THOM 1995, s. 31-34.

¹³³ ASPER 2006, s. 97.

¹³⁴ Napsal prý *Bíos Πυθαγόρου* či *Περὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν γνωρίμων αὐτοῦ* (*Frg.* 11-25), *Πυθαγορικαὶ ἀποφάσεις* (*Frg.* 33-41) a *Περὶ πυθαγορικοῦ βίου* (*Frg.* 26-32). LÉVY 1926, s. 44-45, WEHRLI 1967, s. 49-62.

¹³⁵ ROHDE 1871, s. 562, ZELLER – NESTLE 1923, s. 568, pozn. 5, VON FRITZ 1963a, sl. 193-194, LÉVY 1926, s. 44-49, BOAYNCÉ 1939, s. 40 a 46, FRANK 1943, s. 222-225, BURKERT 1972, s. 106-107.

a svobodomyšlné politické smýšlení a umírněně asketickou a nábožen-
sky založenou etiku.¹³⁶ Není proto nepředstavitelné, že to byl on, kdo
akúsmata formálně uspořádal do několika skupin a opatřil je příklady,
které sebral z různých zdrojů a dotvořil. Jeho sbírka se však od těch poz-
dějších musela lišit, poněvadž měl jiné názory na pýthagorejské dietet-
tické předpisy.¹³⁷ Těžko také říci, zda či nakolik do sbírky zahrnul tzv.
ritualistické výroky, ale pokud tak učinil, pak musely postrádat sym-
bolické komentáře.¹³⁸

Závěr

První sbírka *akúsmat* nebyla vydána pýthagorejci ani pro ně nebyla ur-
čena. Podle Aristoxena v době jejího vzniku pýthagorejské spolky již
zanikly,¹³⁹ pokud ovšem někdy vůbec existovaly.¹⁴⁰ Ale i kdyby existo-
valy, sotva by se jejich členové potřebovali z publikované sbírky dozví-
dat to, co měli znát nazpaměť. První sbírka *symbol* nejspíše neodrážela
žádný autentický dokument, nýbrž byla složena z několika zdrojů různé
úrovně a různého stáří a upravena podle záměrů editora. To platí i pro
všechny dochované sbírky pozdější, které byly vždy spíše umělými re-
konstrukcemi Pýthagorovy ústní nauky než reálnými historickými zá-
znamy, jakkoli je skutečnost mohla v blíže neurčitelné míře inspirovat.
U některých výroků je jejich postklasický původ zřejmý, to platí pro vý-
roky etické, které měly svůj předobraz zčásti ve výrociích sedmi mudrců,
zčásti u Platóna a jiných starších filozofů; pro výroky z druhé Jambli-
chovy skupiny; a pro výroky třetí skupiny, které zobecňovaly to, co jiná
akúsmata konkrétně vypočítávala.

¹³⁶ Srov. CARL VON JAN, s. v. *Aristoxenos* 7, in: RE II, 1896, sl. 1057-1065, zde sl. 1057, FRANK 1943, s. 222-223, JAN PATOČKA, *Nejstarší řecká filosofie*, Praha 1996, s. 86, a AMEDEO VISCONTI, *Musica e attività politica in Aristosseno di Taranto*, in: *Tra Orfeo e Pitagora, Atti dei seminari Napoletani*, (a cura di) MARISA TORTORELLI GHIDINI – ALFREDA STORCHI MARINO – AMEDEO VISCONTI, Napoli 2000, s. 463-486, zde s. 464 až 465.

¹³⁷ Pýthagorás podle něj miloval boby a obětoval a jedl všechna zvířata s výjimkou volů k orání a ovcí (*Frg.* 25 a 29a), zatímco dochovaná *symbola* zakazují boby a Aristoxenem uváděné výjimky neznají (č. 11: *κυάμων ἀπέχεσθαι*, č. 14: *ἐμψύχου ἀπέχου*, č. 17: *τῶν θυσίμων χρητὴ ἐσθίειν μόνον*). Srov. par. 3, HÖLK 1894, s. 2 a 18-19, ZELLER – NESTLE 1923, s. 403, pozn. 2, FRANK 1943, s. 223, WEHRLI 1967, s. 55, VON FRITZ 1963a, sl. 192-193, BOYANCÉ 1939, s. 40-42, GRANT 1980, s. 300-301.

¹³⁸ GRANT 1980, s. 299, ZHMUD 1997, s. 98.

¹³⁹ ARISTOXENOS, *Frg.* 18 a 19, DIODÓROS SICILSKÝ XV,76,4, WEHRLI 1967, s. 53-54.

¹⁴⁰ LÉVY 1926, s. 45, pozn. 5.

Hlavními adresáty sbírek byli zprvu vedle obyčejných čtenářů autoři, kteří na konci 4. století pořádali a vydávali zprávy o nejstarší pythagorejské škole a „pravé“ Pythagorově nauce, jež více či méně přizpůsobovali vlastním představám. Tito autoři vesměs patřili k žákům Platóna a Aristotela a vzájemně se sebou polemizovali, což více než jasně dokládají Aristotelovy výpady proti staré Akademii a dochované fragmenty z Aristoxena, Dikaiarcha, Tímaia, Hérakleida z Pontu, Speusippa a Xenokrata. Jejich spory se ovšem netýkaly jen pythagorejců a využití jejich duchovního odkazu, nýbrž v širším kontextu také charakteru Platónovy psané a nepsané nauky a její závislosti na Pythagorovi a jeho žácích.¹⁴¹ U pozdějších sbírek, které vznikly v prostředí novopythagoreismu (Androkydés?), přistoupily možná i jiné motivy (není totiž vyloučeno, že se podle *akúsmat* a jiných předpisů tehdy pokoušeli někteří lidé žít), ale spisy z 4. století a Platónova filozofie zůstávaly nadále důležité jako základní zdroje a interpretační klíče.

Použité prameny

- AILIÁNOS, *Varia historia*, in: *Claudii Aeliani de natura animalium libri xvii, varia historia, epistolae, fragmenta*, II, ed. R. HERCHER, Leipzig 1866, s. 3-172.
- ALEXANDROS, *In Metaphysica*, in: *Alexandri Aphrodisiensis in Aristotelis metaphysica commentaria*, ed. M. HAYDUCK, Berlin 1891 (*Commentaria in Aristotelem Graeca*, I).
- ANAXIMENÉS, *Fragmenta*, in: *Die Fragmente der Vorsokratiker*, I, ed. H. DIELS – W. KRANZ, Zürich – Hildesheim 1992¹⁸, s. 90-96, Nr. 13.
- APULEIUS, *Metamorphosen*, in: *Metamorphosen oder Der goldene Esel*, ed. R. HELM, Berlin 1956.
- ARISTOFANÉS, *Fragmenta*, in: *Comicorum Atticorum fragmenta*, I, ed. T. KOCK, Leipzig 1880.
- ARISTOFÓN, *Fragmenta*, in: *Comicorum Atticorum fragmenta*, II, ed. T. KOCK, Leipzig 1884, s. 276-281.
- ARISTOTELÉS, *Metaphysica*, ed. W. CHRIST, Lipsiae 1903.

¹⁴¹ STOV. KAHN 2001, s. 64-71, JOHN DILLON, *The Middle Platonists*, London 2003, s. 10-11, 38 *et passim*, ERICH FRANK, *Plato und die sogenannten Pythagoreer*, Halle 1923, s. 135-142.

- TÝŽ, *Fragmenta*, in: *Aristotelis qui ferebantur librorum fragmenta*, ed. V. ROSE, Lipsiae 1886³.
- ARISTOXENOS, *Fragmenta*, in: *Aristoxenos*, ed. F. WEHRLI, Basel – Stuttgart 1967² (*Die Schule des Aristoteles*, II).
- ASKLÉPIOS, *In Metaphysica*, in: *Asclepii in Aristotelis metaphysicorum libros A-2 commentaria*, ed. M. HAYDUCK, Berolini 1888 (*Commentaria in Aristotelem Graeca* VI.2).
- ATHÉNAIOS, *Deipnosophistae*, in: *Athenaeus, The Deipnosophists in seven volumes*, ed. CH. B. GULICK, Harvard University Press 1927 – 1941 (*Loeb Classical Library*).
- DIODÓROS SICILSKÝ, *Bibliotheca*, in: *Diodorus of Sicily in twelve Volumes*, ed. C. H. OLDFATHER, Cambridge (Mass.) – London 1933 – 1967 (*Loeb Classical Library*).
- DIOGÉNÉS LAERTIOS, *Vitae philosophorum*, in: *Diogenis Laertii vitae philosophorum*, I-II, ed. H. S. LONG, Oxford 1964.
- EUDOXOS, *Fragmenta*, in: *Die Fragmente des Eudoxos von Knidos*, ed. F. LASSERRE, Berlin 1966.
- EUSTATHIOS, *In Homeri Odysseam*, in: *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Odysseam*, I-II, ed. G. STALLBAUM, Leipzig 1825, 1826.
- EUÉNOS, *Fragmenta*, in: *Iambi et elegi Graeci*, II, ed. M. L. WEST, Oxford 1972, s. 64-67.
- FILOCHOROS, *Fragmenta*, in: *Die Fragmente der griechischen Historiker*, I-III, ed. F. JACOBY, Berlin – Leiden 1923, s. 98-160, Nr. 328, 3 B.
- FILOPONOS, *In De anima*, in: *Ioannis Philoponi in Aristotelis de anima libros commentaria*, ed. M. HAYDUCK, Berlin 1897 (*Commentaria in Aristotelem Graeca*, XV).
- GELLIUS AULUS, *Noctes Atticae*, ed. P. K. MARSHALL, Oxford 1968.
- HÉRAKLEIDÉS Z PONTU, *Fragmenta*, in: *Herakleides Pontikos*, ed. F. WEHRLI, Basel – Stuttgart 1969² (*Die Schule des Aristoteles*, VII).
- HIEROKLÉS, *In Aureum carmen*, in: *Hieroclis in aureum Pythagoreorum carmen commentarius*, ed. F. G. KÖHLER, Stuttgart 1974.
- HIERONYMUS, *Eusebii Hieronymi apologia adversus libros Rufini*, in: *Patrologiae cursus completus, series Latina*, XXIII, ed. J. P. MIGNÉ, Parisiis 1883, sl. 415-514/471-572.
- HIPPOLYTOS, *Refutatio omnium haeresium*, in: *Hippolytus Werke*, III, ed. P. WENDLAND, Leipzig 1916.
- CHOIROBOSKOS, περὶ τρόπων ποιητικῶν, in: *Rhetores Graeci*, III, ed. L. SPENGLER, Leipzig 1856, s. 244-256.

- IBN ABÍ USAIBÍ' A, *Uyún al-anbá fī tabaqát al-atibbá* [ed. F. A. MÜLLER, Königsberg – Kairo 1884, I, 54-69], in: I. DÜRING, *Aristotle in the Ancient Biographical Tradition*, Göteborg 1957, s. 213-231.
- JÓANNÉS CHRÝSOSTOMOS, *In epistolam ad Ephesios*, in: *Patrologiae cursus completus, series Graeca*, LXII, ed. J. P. MIGNE, Parisiis 1862, sl. 9-176.
- JAMBlichOS, *De vita Pythagorae*, in: *Iamblichus, On the Pythagorean Way of Life*, ed. J. DILLON – J. HERSHBELL, Atlanta 1991.
- TÝŽ, *Protrepticus*, in: *Iamblichis Protrepticus ad fidem codicis Florentini*, ed. H. PISTELLI, Lipsiae 1888.
- TÝŽ, *De mysteriis*, in: *Jamblique. Les mystères d'Égypte*, ed. É. DES PLACES, Paris 1966.
- [JAMBlichOS], *Theologoumena arithmeticae*, in: *[Iamblich] theologoumena arithmeticae*, ed. V. DE FALCO, Leipzig 1922.
- KLÉMÉNS Z ALEXANDRIE, *Stromata*, in: *Clemens Alexandrinus*, I-III, ed. O. STÄHLIN – L. FRÜCHTEL – U. TREU, Berlin 1960, 1970, 1972.
- KYRILLOS Z ALEXANDRIE, *Adversus Iulianum*, ed. J. AUBERT, Paris 1863.
- [LÝSIS], *Epistula ad Hipparchum*, in: *The Pythagorean texts of the Hellenistic period*, ed. H. THESLEFF, Abo 1965, s. 111-114.
- MANTISSA PROVERBIORUM, in: *Corpus paroemiographorum Graecorum*, II, ed. E. L. VON LEUTSCH, Göttingen 1851, s. 745-779.
- OLYMPIODÓROS, *In Platonis Alcibiadem*, in: *Olympiodorus. Commentary on the first Alcibiades of Plato*, ed. L. G. WESTERINK, Amsterdam 1956.
- OVIDIUS, *Fasti*, ed. R. MERKEL, Lipsia 1914.
- PETRONIUS, *Satyricon*, in: *Petronii arbitri Satyricon*, ed. K. MÜLLER, München 1961.
- PLATÓN, *Epistulae*, in: *Platonis opera*, V, ed. J. BURNET, Oxonii 1906.
- TÝŽ, *Cratylus*, in: *Platonis opera*, I, ed. J. BURNET, Oxonii 1900.
- TÝŽ, *Leges*, in: *Platonis opera*, V, ed. J. BURNET, Oxonii 1907.
- TÝŽ, *Theages*, in: *Platonis opera*, III, ed. J. BURNET, Oxonii 1903.
- TÝŽ, *Respublica*, in: *Platonis opera*, IV, ed. J. BURNET, Oxonii 1902.
- TÝŽ, *Phaedrus*, in: *Platonis opera*, II, ed. J. BURNET, Oxonii 1901.
- TÝŽ, *Lysis*, in: *Platonis opera*, III, ed. J. BURNET, Oxonii 1903.
- PLINIUS, *Naturalis historia*, in: *C. Plini Secundi Naturalis historiae*, I-V, ed. C. MAYHOFF, Lipsiae 1892-1909.
- PLÚTARCHOS, *De liberis educandis*, in: *Plutarch's moralia*, I, ed. F. C. BABBITT, London – Cambridge (Mass.) 1927, s. 4-68 (*Loeb Classical Library*).

- TÝŽ, *Numa*, in: *Plutarch's lives*, I, London – Cambridge (Mass.) 1914, s. 306-382 (*Loeb Classical Library*).
- TÝŽ, *Quaestiones convivales*, in: *Plutarch's moralia*, VIII-IX, ed. P. A. CLEMENT – H. B. HOFFLEIT (VIII) A E. L. MINAR – F. H. SANDBACH – W. C. HELMBOLD (IX), Cambridge (Mass.) – London 1986 (*Loeb Classical Library*).
- TÝŽ, *Aetia Romana et Graeca*, in: *Plutarch's moralia*, IV, ed. F. C. BABBITT, London – Cambridge (Mass.) 1972, s. 6-249 (*Loeb Classical Library*).
- TÝŽ, *De Iside et Osiride*, ed. J. G. GRIFFITHS, University of Wales Press 1970.
- TÝŽ, *Fragmenta*, in: *Plutarch's Moralia*, XV, ed. F. H. SANDBACH, London – Cambridge (Mass.) 1969 (*Loeb Classical Library*).
- PORFYRIOS, *De vita Pythagorae*, in: *Porphyrrii philosophi Platonici opuscula selecta*, ed. A. NAUCK, Leipzig 1886, s. 17-52.
- PROKLOS, *In Platonis Cratylum*, in: *Procli Diadochi in Platonis Cratylum commentaria*, ed. G. PASQUALI, Leipzig 1908, s. 1-113.
- TÝŽ, *In Platonis Alcibiadem I*, in: *Commentary on the first Alcibiades of Plato*, ed. L. G. WESTERINK, Amsterdam 1954.
- TÝŽ, *In primum Euclidis elementorum librum*, in: *Procli Diadochi in primum Euclidis elementorum librum commentarii*, ed. G. FRIEDLEIN, Lipsiae 1873.
- SIMPLIKIOS, *In De caelo*, in: *Simplicii in Aristotelis De caelo commentaria*, ed. I. L. HEIBERG, Berolini 1894 (*Commentaria in Aristotelem Graeca*, VII).
- STOBAIOS, *Anthologium*, in: *Ioannis Stobaei anthologium*, I-V, ed. C. WACHSMUTH – O. HENSE, Berlin 1884 (I-II), 1894 (III), 1909 (IV), 1912 (V).
- SUDA, *Suidae Lexicon*, ed. A. ADLER, Leipzig 1928-1938.
- SUETONIUS, *De vita Caesarum*, ed. M. IHM, Leipzig 1907.
- TÍMAIOS, *Fragmenta*, in: *Die Fragmente der griechischen Historiker*, I-III, ed. F. JACOBY, Berlin – Leiden 1923, s. 592-658, Nr. 566, 3 B.
- THEMISTIOS, *In De caelo*, in: *Themistii in libros Aristotelis De caelo paraphrasis*, ed. S. LANDAUER, Berolini 1902 (*Commentaria in Aristotelem Graeca*, V,4).
- THEODÓRÉTOS, *Graecarum affectionum curatio*, ed. J. RAEDER, Lipsiae 1907.
- THEOPRASTOS, *Fragmenta*, in: *Theophrasti Eresii opera, quae supersunt, omnia*, V, ed. F. WIMMER, Paris 1866.

THEÓN ZE SMYRNY, *Expositio rerum mathematicarum ad legendum Platonem utilium*, ed. E. HILLER, Lipsiae 1878.

ΤΡΥΦÓN, περὶ τρῶπων, in: *Rhetores Graeci*, III, ed. L. SPENGLER, Leipzig 1856, s. 191-206.

XENOFÓN, *Memorabilia*, in: *Xenophontis opera omnia*, II, ed. E. C. MARCHANT, Oxford 1921.

Resumé

PÝTHAGOREJSKÁ AKÚSMATA

Akúsmata byla v antice pokládána za autentický záznam Pýthagorových slov, jejichž smysl byl nezasvěcencům díky kryptické formě utajen. Pozdější (většinou nepýthagorejští) autoři se k němu snažili proniknout, a proto akúsmata rozdělili do třech skupin a opatřili alegorickými výklady. Protože však působili v různých dobách a sledovali různé zájmy, odlišují se od sebe nejen zněním a interpretacemi jednotlivých akúsmat, ale i jejich zařazením nebo nezařazením do svých sbírek. Většinou byly tyto výklady vedeny pravděpodobností (*eikotologia*) na základě srovnání s jiným pýthagorejským materiálem, ale někteří autoři se nezastavili ani před velmi násilnými interpretacemi a vymyšlením vlastních akúsmat (Jamblichos). Dochované zlomky ze sbírek jsou velmi heterogenní a vzájemně téměř neslučitelné, a proto je vyloučeno, že by jako celek mohly představovat nauku nejstaršího pýthagoreanismu, nebo dokonce Pýthagory samotného. Původní akúsmata podle všeho neměla žádný skrytý smysl, nýbrž jejich hlavním zájmem se zdá být regulace lidského chování v magicko-rituální sféře. Interpreti se svými výklady snažili proměnit akúsmata v racionálně stanovená etická pravidla, ale to vyvrací mimo jiné i jejich identita se staršími – někdy i transkulturními – magicko-pověrečnými předpisy. První sbírka akúsmat se objevila v druhé polovině 4. st. př. n. l. v okruhu Aristotelových žáků. Neobsahovala ještě žádné výklady, ale její autor už s materiálem účelově manipuloval, nejspíše proto, aby mohl zasáhnout do dobových sporů o povahu nejstarší pýthagorejské nauky a míru pýthagorejského dědictví ve filozofii jeho současníků (zejména Platóna). Tímto autorem by mohl být Aristoxenos, který se pýthagorejci velmi intenzivně a „kreativně“ zabýval, ale žádný přímý důkaz pro to nemluví.

Summary

PYTHAGOREAN ACOUSMATA

In antiquity acousmata were considered as an authentic record of Pythagoras' words, whose sense was concealed from the uninitiated by dint of their cryptic form. Later, mostly non-Pythagorean authors attempted to reveal it so that they divided them into three groups and provided allegorical interpretations for them. As they were living in different epochs and following different interests, they differed from each other both in the wording and the explanation of single acousma and in acceptance or not into their collections. Largely these interpretations were created with respect to probability (*eikotologia*) on the basis of comparisons with other Pythagorean material, but some authors did not hesitate to interpret very violently and fabricate their own acousmata (Iamblichus). The extant fragments of collections are very heterogeneous and mutually almost incompatible; that is why it is impossible to believe that they represent the doctrine of the oldest Pythagoreanism (or even Pythagoras himself) as a whole. Presumably the original acousmata did not hide any other sense as their main aim seems to be a regulation of human behaviour in magic-ritual sphere. The interpreters transformed acousmata into rational ethical rules, but it is controverted, for instance, with identity of acousmata with older – sometimes transcultural – magic-superstitious prescriptions. The first collection of acousmata was published in mid-4th century B. C. in the circle of pupils of Aristotle. No interpretations were appended to it, but its author already manipulated with the material in order that he might intervene in contemporary discussion on the character of the oldest Pythagorean teaching and the measure of Pythagorean heritage in philosophy of his period (especially in the philosophy of Plato). This author should be Aristoxenos who was dealing with Pythagoreans very intensively and “creatively”, but the hypothesis cannot be corroborated with any direct proof.